

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA PEDAGOGIKY
A
PSYCHOLOGIE

Vyučovací metody a jejich využití ve výuce odborných předmětů
na střední škole

Teaching Methods and their Usage in Teaching of Specialized
Subjects at Secondary Schools

Bakalářská práce
České Budějovice 2011

Vedoucí BP :
Mgr. Iva Žlábková

vypracovala:
Marie Španingerová

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

8.března 2011

Marie Španingerová

PODĚKOVÁNÍ

Mgr. Ivě Žlábkové za vedení, odbornou pomoc, cenné rady a trpělivost při vypracování mé bakalářské práce.

ANOTACE

Obsahem bakalářské práce je v teoretické části – popis metod a jejich význam ve výuce, důležitost osobnosti učitele, vzájemných vztahů ve výchovně vzdělávacím procesu, motivace.

Zmapovat problematiku vyučovacích metod a možností uplatnění ve výuce na střední škole. Práce obsahuje teoretickou a praktickou část.

V teoretické části jsou popsány vyučovací metody využitelné při výuce odborných předmětů, laboratorních pracích, odborném výcviku.

Cílem praktické části je zjistit, jaké vyučovací metody žáci při praktické výuce upřednostňují. Bude využita metoda dotazníku, který bude zadán žákům 1. – 4. ročníku oboru Hotelnictví a turismus.

ANNOTATION

In the theoretical part the bachelor's work gives the characteristics of methods and their importance in the teaching process, deals with the importance of teacher's personality, mutual teacher-pupil's relations in teaching-educational process and motivation.

The mapping out of teaching methods and possibilities of their use in lessons at the secondary school. The work contains a theoretical and practical part.

The theoretical part includes the characteristics of methods applied in professional subject's instruction, laboratory exercises and professional training.

The aim of the practical part is to find out the fact what teaching methods are preferred by pupils during their practical training.

The method of questionnaire will be used and the questionnaire will be completed by pupils of 1. – 4. classes of the hotel and tourism study branch.

OBSAH

ÚVOD	6
I. TEORETICKÁ ČÁST	7
1 Popis metody	7
1.1 Definice výukové metody	9
1.2 Funkce metod	10
1.3 Volba vyučovacích metod	11
1.4 Výuková metoda z hlediska žáka	11
2 Motivační význam vyučovacích metod ve vyučování	12
3 Klasifikace výukových metod	13
3.1 Klasické výukové metody	14
3.1.1 Metody slovní	14
3.1.2 Metody názorně-demonstrační	18
3.1.3 Metody dovednostně – praktické	19
3.2 Aktivizující metody	21
3.2.1 Metody diskusní	22
3.2.2 Metody heuristické, řešení problémů	23
3.2.3 Metody situační	24
3.2.4 Metody inscenační	24
3.2.5 Didaktické hry	25
4 Metody používané v praktické výuce	26
4.1 Metody praktických činností žáků	27
4.2 Metoda výkladu	28
4.3 Instruktaž – demonstrace	29
4.4 Metoda cvičení	30
4.5 Metoda exkurze	32
4.6 Metoda kontroly a hodnocení	32
II. PRAKTICKÁ ČÁST	34
1 Výzkumná sonda	35
1.2 Charakteristika zkoumaného problému	35
1.3 Cíle výzkumu a výzkumné problémy	35
1.4 Metodologie šetření	36
1.5 Výzkumný problém č.1	36
1.6 Výzkumný problém č.2	37
1.7 Výzkumný problém č.3	38
1.8 Výzkumný problém č.4	39
1.9 Výzkumný problém č.5	40
ZÁVĚR	41
Seznam použité literatury (autor, název, vydavatel, rok vydání – dle abecedy):	42
SEZNAM PŘÍLOH	43
Příloha I. - klasifikace výukových metod dle ostatních autorů	44
Příloha II. - dotazník	48
Příloha III - tabulky č. 1 - 5 vyhodnocení dotazníku.	50

ÚVOD

Téma: „Vyučovací metody a jejich využití ve výuce odborných předmětů na střední škole“ jsem si vybrala, protože pracuji jako učitelka odborných předmětů na SŠ a VOŠ cestovního ruchu. Učím teoretické i praktické předměty. Myslím si, že je velmi důležité, aby byly vhodné metody ve výuce na střední škole používány, jak v teorii, tak v laboratorních pracích či odborném výcviku. Je důležité, aby učitel odborných předmětů metody znal a uměl je využívat v praxi, zvláště na odborných školách, kde se klade velký důraz na praktické procvičování.

Teoretická část je rozdělena do čtyř celků. V první části jsou popsány výukové metody, jejich definice, funkce a volby vhodných metod při vyučování, výuková metoda z hlediska žáka a jeho styl učení. Důležitým faktorem ve výchovně-vzdělávacím procesu je nesporně motivace, kterou jsem nastínila v druhé kapitole. V nejrozsáhlejší části teoretické práce se zabývám rozdělením vyučovacích metod, které jsou důležité pro rozvoj žáků a jsou ve výuce efektivní. V poslední části popisují metody praktických činností žáků v odborném výcviku a laboratorních pracích na střední odborné škole.

Metody používané v teoretické výuce jsou úzce spjaty s metodami používanými při praktickém vyučování a vzájemně na sebe navazují a propojují se. Teoretická část práce napomáhá učiteli pochopit smysl a využití vyučovacích metod. Je také důležité, aby i žáci věděli, jaké metody jejich učitelé při výuce využívají a pochopili jejich význam. Pro vypracování teoretické části jsem čerpala z odborné literatury.

Cílem praktické části bude zjistit, jaké vyučovací metody žáci při praktické výuce upřednostňují a jsou pro žáky efektivní. Bude využita metoda dotazníku, který bude zadán žákům 1. – 4. ročníku oboru Hotelnictví a turismus.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Popis metody

Vyučovacími metodami se nazývají ty způsoby práce učitele, pomocí kterých si žáci osvojují potřebné znalosti, dovednosti a návyky nezbytné pro jejich budoucí profese.

Metoda (z řeckého *methodos* – cesta za určitým cílem) je v nejširším slova smyslu postup, cesta, způsob cílevědomé aktivity ve všech oblastech lidské činnosti.

Metody jsou staré jako lidstvo samo. Vznikly tehdy, když jeden člověk chtěl své vědomosti a dovednosti cílevědomě předat druhému člověku. Metody se vyvíjely od starověku až po současnost.

Historický vývoj *Skalková¹* ve své publikaci popisuje, že vyučovací metody procházejí dlouhým historickým vývojem. Měnily se v závislosti na historicko-spoločenských podmínkách vyučování, na charakteru školy jako instituce, která reprezentovala určitou historickou epochu, v závislosti na pojetí vyučovacího procesu v tom kterém období. Při vzdělávání mládeže převládaly metody založené na napodobování činnosti dospělých, na nácviu pohybových a pracovních dovedností. Důležité místo zaujímalo i vyprávění a vysvětlování spojené s bezděčným memorováním, které zajišťovalo přenos získaných poznatků a zkušeností dalším generacím.

Z období antického Řecka si dodnes připomínáme metodu přednášky a rozhovoru, kterou dodnes po jejím tvůrci nazýváme sokratickou. Sokrates jako první dokázal důmyslně sestaveným dialogem dovést spolubesedníka k jistému poznání. Sokratická metoda je stále základem heuristických postupů.

---

¹ SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*, Praha: Grada, 2007, s. 166.

Ve středověkém školství dominovaly metody slovní. Šlo především o pamětní osvojování církevních textů. Slovo nejprve mluvené, později psané a tištěné, se stalo hlavním nositelem informací.

V 17. Stol. J. A. Komenský (1592 – 1670) vyžadoval přirozenou metodu vzdělávání, odvozenou z poznávání a napodobování přírody. Osvětil ji v trojici metod: analytické, syntetické a synkritické (srovnávací).

V 19. Stol. znamená významný přínos do metodického myšlení J. F. Herbart (1776 – 1841) založil didaktické postupy na analýze psychických procesů, které se realizují při osvojování učiva. Pedagogické názory Herbarta měly značný vliv a význam. Zdůrazňoval důležitost teorie pro pedagogickou praxi. Výchovu dělí na tři části: výchovné vyučování, vedení a kázeň, na ně navazují 4 formální stupně vyučování: *jasnost*- výklad učitele, nové učivo, *asociace*- rozhovor, při kterém dochází k propojení starého učiva s novým, *system* – vyvození závěrů, definic a pravidel, tj. zobecnění, *metoda* – různá cvičení, využití nových poznatků v praxi.

Ve 20. Stol. reformní hnutí, které klade důraz na rozvíjení samostatného získávání zkušeností, osvojení dovedností řešením komplexních projektů, blízkých skutečnému životu. (J. Dewey, W. H. Kilpatrick).

Po druhé světové válce, zvláště v 70. letech se inovační didaktické teorie a koncepce soustřeďují na metodickou kompetenci učitele a hlavně na aktivní spoluúčast a seberealizaci žáka. (H. Roth, 1971).

Ve 20. Stol. se hledají nové alternativní metody, vedoucí k aktivitě, plánování procesu učení, formulaci cílů, podporují individuální i kolektivní strategie učení, vytvářejí prostor pro iniciativu, odpovědnost, seberealizaci a sebekontrolu.

1.1 Definice výukové metody

*Mojžíšek*² definoval metodu takto: Vyučovací metoda je pedagogická – specificky didaktická aktivita subjektu a objektu vyučování, rozvíjející vzdělanostní profil žáka současně působící výchovně, a to ve smyslu vzdělávacích a také výchovných cílů a v souladu s vyučovacími a výchovnými principy. Spočívá v úpravě obsahu, v usměrnění aktivity objektu a subjektu, v úpravě poznání, postupů a technik, v zajištění fixace nebo kontroly vědomostí a dovedností, poznávacích procesů, zájmů a postojů.

*E. Svoboda, V. Bečková, J. Švercl*³ označují metodu jako: záměrný postup nebo způsob didaktického uspořádání obsahu výuky, vyučovací činnost učitele a učebních aktivit žáků, který směřuje k dosažení stanovených cílů výuky v souladu s didaktickými principy a se zásadami organizace výuky.

*J. Skalková*⁴ v didaktice pod pojmem vyučovací metoda chápeme způsoby záměrného uspořádání činností učitele i žáků, kteří směřují ke stanoveným cílům.

Podle *V. Švece, H. Fialové, O. Šimoníka*⁵ je výuková metoda koordinovaným systémem vyučovacích činností učitele a učebních aktivit žáka, který je zaměřen na dosažení cílů.

Obecně lze tedy říci, že ve výchovně vzdělávacím procesu na sebe navzájem působí učitel, žák a učivo, jejich vzájemná interakce vede k osvojování nových poznatků a dovedností, žáci si tyto poznatky a dovednosti upevňují a učí se je používat v praxi. Vyučovací metody jsou velice významným prvkem ve vyučování, je těžké vybrat jednu metodu, která by vedla k danému cíli, důležité je, aby se metody ve výuce střídaly a vyučovací hodiny byly pestré a zajímavé. Nelze využívat nebo vyučovat jen jednou metodou, všechny na sebe navazují a vzájemně se propojují.

---

² MOJŽÍŠEK, L. *Vyučovací metody*. Praha: SPN, s. 16.

³ SVOBODA, E.; BEČKOVÁ, V.; ŠVERCL, J. *Kapitoly z didaktiky odborných předmětů*. Praha: ČVUT, s. 50.

⁴ SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. Praha: Grada, 2007, s. 166.

⁵ ŠVEC, V.; FIALOVÁ, H.; ŠIMONÍK, O. *Praktikum didaktických dovedností*. Brno: Masarykova univerzita, s. 44.

Nejdůležitějším prvkem ve výchovně vzdělávacím procesu je učitel. Učitel tvořivý, sebevědomý, profesionální, s přirozenou autoritou, s dobrými komunikativními schopnostmi se pro své žáky stává vzorem. Hlavní úlohu ve vytváření vztahu mezi učitelem a žákem je učitelova osobnost. Pozitivní vztah a vzájemná důvěra má velký vliv na chování žáka, jeho myšlení a paměť, na jeho výkony, utváření skupiny, klima skupiny, příznivou atmosféru v procesu vyučování.

1.2 Funkce metod

*J. Maňák, V. Švec*⁶ popisují funkci metod jako transmisní prostředek, který je nezbytný při zprostředkování učiva, ale plní svou funkci téměř mechanicky. Zprostředkování vědomostí a dovedností patří k nejvýraznějším funkcím výukových metod, nelze zanedbávat ostatní funkce, neboť výuka by se ochuzovala o charakteristiky, které je žádoucí v zájmu harmonického rozvoje osobnosti respektovat a zajišťovat. K ústřední funkci je třeba přiřadit funkci aktivizační, která žáky motivuje, učí je ovládat postupy, úkony a operace, osvojovat techniky práce a myšlení. Neméně významná je též funkce komunikační, která je součástí i předpokladem veškeré pedagogické smysluplné a efektivní interakce.

Podle *Skalkové*⁷ se v konkrétním vyučovacím procesu uplatňují různé vyučovací metody souběžně a ve vzájemném propojení. Nejsou vzájemně od sebe odděleny. Metody se mohou v průběhu vyučovací hodiny měnit, několikrát vystřídat. Jednostranné používání metod např. slovních nebo praktických nevede obvykle k úspěšným výsledkům. O nejvhodnější metodě rozhodne učitel sám již při promýšlení a plánování vyučování. Výchozím bodem je cíl vyučovací jednotky, charakter obsahu učiva, a jeho analýza, předpokládaný charakter procesu učení žáků, znalosti žáků a konkrétní situace i jeho osobní zkušenosti.

*Mojžíšek*⁸ uvádí, nejvyšším smyslem a posláním vyučovací metody je dosáhnout účinně a pokud možno trvale požadovaných změn ve vzdělání osobnosti objektu. Jde tedy o dosažení maximální didaktické efektivity metody.

---

⁶ MAŇÁK, J.; ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2006, s. 24.

⁷ SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. Praha: Grada, 2007, s. 170.

⁸ MOJŽÍŠEK, L. *Vyučovací metody*. Praha: SPN, s. 20.

Funkcí vyučovacích metod je zprostředkování a usnadnění výuky mezi žákem a učitelem. Vyučovací metoda rozvíjí vzdělanostní profil žáka, působí ve smyslu vzdělávacích a výchovných cílů. Spočívá v úpravě obsahu, zdrojů poznání, postupů a technik výuky. Vyučovací metoda by měla být podle učiva správně zařazena.

1.3 Volba vyučovacích metod

*Vališová, Kasíková a kol.*⁹ konstatují, že ve vyučování neexistuje, „jediná správná“ nebo univerzální metoda. Určité metody se používají při předávání či osvojování vědomostí a znalostí, jiné při zvládnutí dovedností a rozvoji schopností, jiné při osvojování postojů a hodnotové orientace. Cílem efektivního využití vyučovacích metod, je jejich cílevědomé použití, které vede k udržení pozornosti žáků, posiluje jejich motivaci a vůli k učení. Volbu metod významně ovlivňuje druh a stupeň školy, charakter vědního oboru či učebního předmětu, učební možnosti žáků a jejich osobní předpoklady, psychologické charakteristiky žáků a třídy, zvláštnosti vnějších podmínek vyučování a osobnost učitele.

*Podle Maňáka, Švece*¹⁰ pestrá nabídka výukových metod vede k výběru pro aktuální cíle, ale musí vycházet z logiky věci a objektivních kritérií, které vycházejí ze zákonitostí výukového procesu, cílů a úkolů výuky, úrovně fyzického a psychického rozvoje žáků, ze zvláštností třídy a skupiny, vnějších podmínek výchovně – vzdělávací práce a osobnosti učitele. Výběr vhodných výukových metod směřuje k osvojení vědomostí a dovedností, myšlenkových operací, rozvíjí aktivitu, samostatnost a tvořivost. Jde o celkové formování osobnosti žáka.

Uvedení autoři se naprosto shodují v názoru, že vhodný výběr výukových metod závisí na výše popsaných faktorech a vede k úspěšnému osvojení a upevnění učiva u žáků, rozvíjí žakovu osobnost, učí ho samostatně a tvořivě přemýšlet. Můžeme říci, že výukové metody, tvoří v rukou učitelů nenahraditelné nástroje efektivní výuky.

1.4 Výuková metoda z hlediska žáka

*Drahovzal, Kilián, Kohoutek*¹¹ pro rozvoj žáka je důležitou podmínkou dát mu příležitost k činnostem a rozvíjet u něho potřebu činností včetně radosti z nich a

---

⁹ VALIŠOVÁ, A.; KASÍKOVÁ, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. 1.vyd. Praha: Grada, 2007, s. 193.

¹⁰ MAŇÁK, J.; ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2006, s. 50.

¹¹ DRAHOVZAL, J.; KILIÁN, O.; KOHOUTEK, R. *Didaktika odborných předmětů*. Brno: Paido, 1997, s. 149

motivovat ho k vytrvalosti. K rozvoji aktivity osobnosti žáka pomáhá učitel výběrem vhodných vyučovacích metod. Záleží na postoji žáků k učení a na jejich odborné zaměřenosti, která zvyšuje způsob jejich myšlení. Cílem snažení žáka, by mělo být zvládnutí obsahu odborného předmětu, jeho uvědomělé chápání a využití v praxi.

Jak uvádí *Maňák, Švec*¹² výuková metoda představuje propojený soubor vyučovacích aktivit učitele a učebních činností žáků. Žáci přistupují ke svému učení různým způsobem a podobně se liší i způsob, kterým učitel vyučuje. Styl učení a vyučování je chápán jako integrovaná, individuální charakteristika činnosti subjektu (žáka, učitele). Styl učení je žákem preferovaný způsob, jakým se učí, jeho způsob uvažování o učivu i postupech jeho zvládnutí. Vyučovací styl je učitelův způsob vidění učiva, žáka, výukových metod, učení a vyučování, komunikace se žáky, který se promítá do jeho vyučování.

U žáků rozlišujeme dva základní přístupy k učení: povrchový a hloubkový. Povrchový přístup je charakteristický, tím že žáky učení nebaví, učí se nazpaměť, nemají osobní vztah k učivu, z toho vyplývá malé nebo žádné porozumění učivu, poznatky nejsou ve vzájemných souvislostech, žáci nedovedou rozlišit podstatné poznatky od nepodstatných. V hloubkovém přístupu k učení naopak žáky učivo baví, chtějí se dozvědět něco nového, porozumět věcem, mají z učení radost, vidí uplatnění jejich poznatků v dalším životě. Je to učení smysluplné, žáci nacházejí vztahy mezi poznatky a souvislostmi a jejich dosavadními zkušenostmi. Žáci učivu rozumí, mají bohatší zkušenosti, umějí argumentovat, zaujímají k učivu vlastní stanovisko.

Styl učení žáků lze ovlivnit vyučovací činností učitele. Učitel by, měl správně diagnostikovat individuální přístupy žáků k učení a brát tyto okolnosti v úvahu. Správnou volbou výukových metod, ale i činností učitele podněcovat rozvoj žáka a aktivně ho zapojit do vyučovacího procesu.

2 Motivační význam vyučovacích metod ve vyučování

*Kyriacou*¹³ rozlišuje tři hlavní vlivy působící na motivaci žáků ve třídě, a to vnitřní motivaci, která se týká toho, do jaké míry se žáci zapojují do činnosti, proto, aby uspokojili svou zvědavost a zájem o probírané učivo nebo aby získali schopnosti a dovednosti, při plnění požadavků, které jsou na ně kladeny. Vnější motivaci tzn. účast

---

¹² MAŇÁK, J.; ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2006, s. 30.

¹³ KYRIACOU, CH. *Klíčové dovednosti učitele*. Praha: Portál, 1996, s. 82.

na činnosti proto, aby jedinec dosáhl určitého cíle. Velmi důležitým a mocným prvkem je pochvala, její účinky však závisí na tom, jak dovedně je používána. Očekávání úspěchu se týká toho, do jaké míry žáci cítí, že v určité oblasti budou mít úspěch. Zadávat žákům přiměřeně náročné úkoly a tím jim poskytnout reálnou naději na úspěch.

*Petty*¹⁴ motivace je důležitým prvkem při vyučování. Zkušený i začínající učitel by měl pokládat motivaci za předpoklad úspěšného učení. Největším úkolem je, aby se žáci učit chtěli. Pokud se učit nechtějí, jejich učení může být natolik neefektivní, že se případně nenaučí nic. Motivací žáků lze jejich tempo učení podstatně zvýšit.

Úkol » úspěch » ocenění » nový úkol

Účinky úspěchu a uznání jsou mnohem silnější, než se mnoho učitelů domnívá. Dobré výsledky při učení zvyšují sebevědomí – tento motivační faktor je nejsilnější. Probouzení zájmu žáků – jsou motivováni, jestliže je učení zajímavé, vzbuzuje v nich zvědavost a je zábavné.

Můžeme říci, že motivace je důležitou součástí vyučovacího procesu. Je prostředkem i cílem ke zvyšování efektivity vyučování a učební činnosti. Je třeba brát v potaz poznávací potřeby žáků tj. získávání nových poznatků, sociální potřeby, jde o posílení sociálních vztahů a potřeby výkonové, žák se musí vyrovnat s obtížnostmi úkolu, které jsou na něj kladeny. V tomto procesu hraje důležitou roli učitel, který motivuje žáka pochvalou, a tím ho aktivizuje k další činnosti, neméně důležitý je také pozitivní vztah a vzájemná důvěra mezi učitelem a žákem, má velký vliv na chování žáka, jeho myšlení a paměť. Učitel motivuje žáka vhodným výběrem vyučovacích metod, které při výuce používá.

3 Klasifikace výukových metod

*Podle Maňáka, Švece*¹⁵ je pole výukových metod a metodických jevů neobyčejně široké. V edukačním procesu se setkávají a vzájemně propojují různé obecné koncepce vlastní metody, postupy a organizační formy. Vytvořit vyhovující, vyčerpávající a vědeckým postupům vyhovující klasifikaci výukových metod není snadné. V této publikaci autoři rozlišují tři skupiny, totiž metody klasické, metody aktivizující a metody komplexní, a to **podle kritéria stupňující se složitosti edukačních vazeb**. Různí autoři používají pro klasifikaci metod různá kritéria. Viz

¹⁴ PETTY, J. *Moderní vyučování*. Praha: Portál, 1996, s. 40.

¹⁵ MAŇÁK, J.; ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2006, s. 46.

příloha I.

3.1 Klasické výukové metody

Do klasických výukových metod jsou zahrnuty *metody slovní* tj. vyprávění, vysvětlování, přednáška, práce s textem, rozhovor a brainstorming. *Metody názorně-demonstrační* např. předvádění a pozorování, práce s obrazem, instruktáž a *metody dovednostně – praktické* – napodobování, manipulování, laborování a experimentování, vytváření dovedností, produkční metody.

3.1.1 Metody slovní

*Skalková*¹⁶ uvádí, že v procesu vyučování má velký význam slovo učitele i žáka, slovo mluvené i psané. Slovo je nezbytným nástrojem lidského myšlení. Slovní metody jednak vystupují samostatně, jednak doplňují a doprovázejí všechny ostatní metody založené na pozorování i samostatných a praktických činnostech žáků.

*Maňák, Švec*¹⁷ vypravování, sdělování, poučování, vysvětlování, napomínání a podobné verbální projevy řeči patří od úsvitu lidské společnosti k důležitým pedagogickým postupům, které svou prastarou historií potvrzují význam slovních metod i v dnešním edukačním procesu. Po vzniku řeči se pojmenování, slovo stává signálem, symbolem, který umožňuje přenášet informace, komunikovat.

Řeč je ovšem také základnou pro zobecňování a myšlení. Člověk obvykle myslí v jazykových útvarech, i když nelze také vyloučit možnost, že člověk myslí jen v obrazech, v představách. Řeč je ovšem velmi efektivním nástrojem myšlení, protože má schopnost integrovat i dezintegrovat jednotlivé vnímavé sensorické vjemy a představuje také systémotvorný faktor při vytváření celkového obrazu skutečnosti.

Vyprávění

Vyprávění zachovává intimnější vztah mezi vypravěčem a posluchači a taktéž emocionální náboj společného prožívání příběhu. Metoda vyprávění patří do skupiny monologických slovních metod, charakterizuje ji proto převážně jednosměrný proud informací od učitele k žákům, i když ani ze strany žáků není vyloučen dotaz, žádost o upřesnění nebo doplnění příběhu. Ohlasem na zajímavé vyprávění jsou souhlasné reakce posluchačů, obratný vypravěč dovede vyvolat koncentrovanou pozornost,

¹⁶ SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. Praha: Grada, 2007, s. 171.

¹⁷ MAŇÁK, J.; ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2006, s. 53. – 54.

dlouhodoběji udržovat a vhodně usměrňovat.

K charakteristickým znakům vyprávění patří: poutavost obsahu, dynamičnost podání, dramatičnost děje. Vyprávění emocionální a prožitkovou angažovaností žáků prohlubuje jejich vnitřní aktivitu, proto též účinnost osvojení učiva bývá zpravidla vysoká. Vyprávění zvolňuje pracovní tempo, může sloužit k uvolnění od dlouhodobé pracovní koncentrace, zajišťuje též zpestření výuky. Často je také jakýmsi oddechovým časem, aniž ovšem přerušuje kontinuitu výuky.

Vysvětlování

*Maňák, Švec*¹⁸ popisují, že metodu vysvětlování charakterizuje logický a systematický postup při zprostředkování učiva žákům, který respektuje jejich věkové zvláštnosti a vychází z aktuálního stavu jejich vědomostí a dovedností. Vysvětlování je didaktickou variantou vědecké explanace, v níž jde o rekonstrukci nebo pochopení nějakého jevu na základě argumentů vycházejících z příslušných zákonitostí.

Výklad složitějšího jevu musí probíhat postupně, po úsecích, etapách, krocích a neustále je třeba zjišťovat, zda žák daný prvek, úsek učiva zvládl, neboť teprve osvojení daného dílčího úkolu umožňuje další úspěšný postup. Způsob výkladu určuje také obtížnost učiva, neboť je metodicky účinné nejdříve se soustředit na problémy podstatné, teprve potom je možno učivo rozšiřovat, doplňovat a dále obohacovat o případné podrobnosti.

Podle *Skalkové*¹⁹ se vysvětlování jako vyučovací metoda uplatní nejčastěji tehdy, jde-li o osvojování látky pojmové povahy, o vyvozování zobecňujících závěrů. Charakteristickým rysem vysvětlování je logika výkladu. Učitelův výklad je vzorem pro logické myšlení žáků.

Přednáška

*Maňák, Švec*²⁰ v hierarchické stupnici náročnosti slovních monologických metod se přednáška nachází na předním místě, a to, i pokud se týká samotného řečníka, ale také vzhledem k posluchačům. Přednáška se na rozdíl od vysvětlování vyznačuje

---

¹⁸ MAŇÁK, J.; ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2006, s. 57.

¹⁹ SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. Praha: Grada, 2007, s. 171.

²⁰ MAŇÁK, J.; ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2006, s. 60.

delším uceleným projevem, zprostředkovávajícím závažné téma skupině zainteresovaných posluchačů. Ve škole se přednáška výrazně uplatní až u starších žáků a studentů, kdy už lze počítat s delším soustředěním pozornosti a s abstraktním myšlením.

Jako vyučovací metoda byla přednáška kritizována a odmítána reformním hnutím, protože nepočítá s aktivitou účastníků. Tím, že převážně předkládá k osvojení utříděná fakta, nevyvolává tolik potřebu dále je zpracovávat a bezprostředně na ně reagovat. Souvislý ráz přednášky neumožňuje diferencovat, celá skupina musí postupovat stejným tempem, obtížně se zjišťuje, jak žáci učivo průběžně chápou.

Přednáška má i určité výhody, pro něž by nebylo správné ji ze školy zcela vypuzovat. Dobrá přednáška totiž pozitivně působí živým slovem, které může u posluchačů vyvolat hluboké citové odezvy a prožitky. Na přednášce se oceňuje také skutečnost, že se informace zprostředkovává rychle a aktuálně.

Práce s textem

*Maňák, Švec*²¹ práci s textem obvykle rozumíme výukovou metodu založenou na zpracovávání textových informací, jejichž využití směřuje k osvojení nových poznatků, k jejich rozšíření a prohloubení, popř. k jejich upevnění, fixaci. Jde o metodu, v níž dominuje žákovské učení (proto se setkáváme také s termínem „učení z textu“), podporované v řadě didaktických situací učitelem.

Prostřednictvím textu však žák získává podněty i ke svým dalším samostatným aktivitám, např. k pozorování, experimentování atp. Práce s textem tedy spočívá nejenom v zapamatování prezentovaných informací, ale zejména v postupném vytváření a zdokonalování dovedností žáků využívat textových informací při řešení různě náročných úloh a problémů.

*Skalková*²² práci s učebnicí a knihou lze zařadit mezi metody, kdy zdrojem poznání je především slovo. Představuje jednu z nejdůležitějších metod jak získávání poznatků, tak jejich upevňování. Základem jsou dobré čtenářské dovednosti a plynulé čtení s porozuměním. Úkolem učitele je postupně rozvíjet dovednosti žáků pracovat samostatně s knihou.

---

²¹ MAŇÁK, J.; ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2006, s. 64.

²² SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. Praha: Grada, 2007, s. 177.

Rozhovor

*Maňák, Švec*²³ metoda rozhovoru představuje verbální komunikaci v podobě otázek a odpovědí dvou nebo více osob (obyčejně učitele a žáků) na dané výchovně-vzdělávací téma, které se vyznačuje svou vnitřní zaměřeností na stanovený cíl. Základními prvky rozhovoru jsou oslovení a replika, přičemž partneři rozhovoru mají stejná práva; tím vzniká dialog. Při výukovém rozhovoru má však učitel vedoucí roli, poněvadž zodpovídá za cílovou orientaci i celkový průběh. Učitelovo postavení se ovšem nesmí změnit v rozkazování, naopak mezi učitelem a žáky by se mělo vytvořit vzájemné porozumění.

Výukový rozhovor je odedávna chápán jako prostředek aktivizace žáků, neboť žáky povzbuzuje k pozornosti a vyzývá ke spolupráci. Významnou funkci plní rozhovor při motivaci, neboť žáky bezprostředně oslovuje, budí jejich zájem a nabízí jim spoluúčast při řešení problémů. Rozhovor podává též důležitou informaci učiteli o stavu vědomostí žáků a poskytuje zpětnou vazbu při zkoušení a hodnocení. Metodicky zdatný učitel využívá rozhovor k řízení a usměrňování výuky, stanoví její tempo a umožňuje výraznější diferenciaci.

Metoda rozhovoru nemusí být vždy nejefektivnější, její účelnost je vázána na podmínky, které je vždy nutno dodržet, aby bylo dosaženo zamýšleného výsledku. Musí být stanoveno vhodné téma, aby se mohli výukového rozhovoru zúčastnit všichni žáci, je třeba dbát na to, aby žáci měli alespoň minimální znalosti a zkušenosti. Rozhovor je náročná metoda, jak pro učitele, tak pro žáky, proto je nutno ho naplánovat, tak, aby bylo dosaženo daných výsledků.

Brainstorming

Podle *Skalkové*²⁴ patří do slovních metod brainstorming – burza nápadů slouží k hledání nových řešení problémů. Vyžaduje, aby všichni její účastníci v průběhu stanoveného času zformulovali co nejvíce spontánních nápadů. Náměty se zapisují na tabuli, aby provokovaly k dalším myšlenkám, v průběhu se nekritizují. Poté se analyzují hledá se řešení.

*Maňák, Švec*²⁵ popisují brainstorming jako burzu dobrých nápadů, prudký, bouřlivý vývoj – příval různých nápadů k řešení problému. Hlavním smyslem je

---

²³ MAŇÁK, J.; ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2006, s. 69.

²⁴ SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. Praha: Grada, 2007, s. 177.

²⁵ MAŇÁK, J.; ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2006, s. 164.

vyprodukovat co nejvíce nápadů a potom posoudit jejich užitečnost. Brainstorming předpokládá u žáků určité znalosti a dovednosti k danému tématu, včetně schopnosti diskutovat. Jde v podstatě o vymyšlení co největšího počtu návrhů řešení problému a jejich posouzení v poměrně krátké době, přičemž kritika všech nápadů se odkládá na pozdější dobu, každý nápad musí být zaznamenán, pozornost je zaměřena na vyprodukování co nejvíce nápadů. Kolektivní brainstorming odstraňuje u žáků psychické bariéry, vytváří kladný motiv u všech zúčastněných žáků. Žáky učí tvořivému myšlení, překonávat odpor k cizímu názoru a toleranci.

3.1.2 Metody názorně-demonstrační

Metody názorně-demonstrační a dovednostně-praktické spolu s metodami slovními představují komplexní systém interakce člověka s jeho přírodním a společenským prostředím.

Předvádění a pozorování

*Maňák, Švec*²⁶ metoda předvádění zprostředkovává žáku prostřednictvím smyslových receptorů vjemy a prožitky, které se stávají stavebním materiálem pro následné psychické úkony a procesy.

Má-li být demonstrace úspěšná, nelze podcenit ani význam slovního doprovodu. Vhodný slovní komentář řídí vnímání a pozorování, upozorňuje na takové stránky, vlastnosti nebo prvky jevu, které by jinak zůstaly nepovšimnuty.

K osvědčeným pomůckám patří školní tabule, která je stále v mnoha ohledech nenahraditelná. Především je nutno ocenit její univerzálnost, nenáročnost a pohotovost, s níž slouží bez nároků na náročnou údržbu.

*Vališová, Kasíková a kol.*²⁷ metody názorně-demonstrační jsou založené především na pozorovací činnosti žáků. Působí na rozvoj paměti, jsou oporou myšlenkové činnosti žáků, rozvíjejí poznávací aktivity, spojují poznávané skutečnosti s reálnou životní praxí a silně působí na rozvoj emocí.

Práce s obrazem

*Maňák, Švec*²⁸ je nutno zajistit aktivní účast žáků na vnímání tím, že se jim

---

²⁶ MAŇÁK, J.; ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2006, s. 78.

²⁷ VALIŠOVÁ, A.; KASÍKOVÁ, H. A kol. *Pedagogika pro učitele*. 1.vyd. Praha: Grada, 2007, s. 203.

²⁸ MAŇÁK, J.; ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2006, s. 82.

zadají úkoly na pozorování. Je prozíravé počítat též s nejednoznačností mnohých obrazových informací, neboť se stává, že žáci vidí na obraze něco jiného, než ve skutečnosti obraz znázorňuje. I když zajisté záměrně nejde o tzv. optické klamy, mylné chápání obrazu se může stát příčinou zbytečného nedorozumění.

Ve výuce učíme žáky obrazy nejen správně vnímat, chápat je jako závažný zdroj informací, tj. pečlivě je umět číst, interpretovat je, hodnotit a všestranně využívat, ale také je vedeme k tomu, aby sami obrazy vytvářeli a doplňovali jimi své písemné projevy.

Instruktaž

*Maňák, Švec*²⁹ instruktaž je výuková metoda, která zprostředkovává žákům vizuální, auditivní, audiovizuální, hmatové a podobné podněty k jejich praktické činnosti. Instruktaž jako metoda může tedy zahrnovat rozmanité druhy podnětů, instrukcí. K tradičním druhům instruktaže patří slovní instruktaž, při níž jsou žákům prezentovány auditivní instrukce nebo instrukce textové.

3.1.3 Metody dovednostně – praktické

Výuka zaměřená na posílení praktických aktivit žáků je reakcí na podmínky, v nichž dnešní děti a mládež vyrůstají. Je to mimo převážně teoretický charakter výuky, nedostatek komplexních smyslových podnětů, méně příležitostí k vlastní zkušenosti, konzumní přístup ke kulturním statkům a k životu, nahrazování skutečného světa světem elektronickým atd.

Z pohledu výukových metod se problematika dovednostně-praktických kompetencí žáků vztahuje zejména na ty postupy, které kultivují žákovy činnosti vedoucí k osvojení psychomotorických a motorických dovedností a k tvorbě materiálních produktů.

*Svoboda, Bečková, Švercl*³⁰ spočívají v přímé konkrétní činnosti žáků, v přímém styku s objekty skutečnosti a možnost manipulace s nimi. Ve výuce odborných předmětů spočívá v nácviku pohybových a pracovních dovedností.

---

²⁹ MAŇÁK, J.; ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2006, s. 87.

³⁰ SVOBODA, E.; BEČKOVÁ, V.; ŠVERCL, J. *Kapitoly z didaktiky odborných předmětů*. Praha: ČVUT, s. 53.

Napodobování

*Maňák, Švec*³¹ napodobování se vymezuje jako proces přebírání určitých způsobů chování od jiných, zejména starších lidí, kteří mají autoritu. Projevuje se jako napodobování bezděčné, nebo záměrné, může být ovlivňováno racionálně nebo citovými vazbami, vzorem (modelem), nejčastěji probíhá jako imitace bezprostřední, anebo to může být působení zprostředkované, nepřímé (z četby, vliv TV apod.). Z pedagogického hlediska je důležité, zda napodobovaný příklad působí pozitivně, nebo negativně.

Práce s počítačem

*Vališová, Kasíková kol.*³² mezi základní cíle v současné škole patří získání počítačové gramotnosti zprostředkování tohoto cíle pomocí procesu výuky. Počítače by měly plnit svá základní poslání ve škole, tím pomáhat učitelům v řízení učebních činností žáků, žákům v jejich rozvoji. Úspěch použití počítače závisí také na didaktickém umění učitele a jeho celkovém postoji k využívání počítačů při výuce.

Produkční metody

*Maňák, Švec*³³ produkční metody zahrnují všechny ty postupy, úkony a operace, při nichž vzniká nějaký, smysly registrovatelný produkt, výkon, výtvar, výstup. Těmito metodami se nacvičují různé pohybové dovednosti, patří sem však také výkony jemné motoriky, jako např. psaní, rýsování, kreslení, modelování, hra na hudební nástroje apod., poněvadž výsledkem těchto aktivit je konkrétní výkon, jehož základ je v motorické činnosti. Produkční metody nebo jejich prvky se uplatňují ve výchovně-vzdělávacích organizačních formách, jako jsou pracovní činnosti ve výrobě, ruční práce, tělovýchovné aktivity, práce na pozemku, výtvarná tvorba, hudební a pěvecké aktivity apod.

Praktická činnost v žádném případě neomezuje duševní práci, ale naopak je jejím završením a vyvrcholením, práce hlavou a rukou se ve výuce vzájemně ovlivňují. Proto by veškerá výuka měla zajišťovat vyvážený poměr v činnosti hlavy a rukou, což odpovídá spojení teorie a praxe.

---

³¹ MAŇÁK, J.; ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2006, s. 97.

³² VALIŠOVÁ, A.; KASÍKOVÁ, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada, 2007, s. 218.

³³ MAŇÁK, J.; ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2006, s. 103.

3.2 Aktivizující metody

Podle Švece, Fialové, Šimoníka³⁴ je problémová výuka založena na aktivní, samostatné a tvůrčí činnosti žáka. Žáci jsou vedeni, tak aby zcela samostatně dospěli k novým poznatkům vlastním uvažováním, pozorováním, experimentováním. Formativní účinek metody řešení problémů spočívá i v rozvoji poznávacích procesů, myšlení žáka a i v rozvoji procesů volních i citových.

Maňák, Švec³⁵ aktivizující metody zaujímají v teoretické i praktické výuce velmi významné místo. Aktivizující metody výuky chápeme jako postupy, které jsou založeny na řešení problémových situací ve vyučování. Označují se jako problémové metody. Někdy se setkáváme i s označením metody alternativní nebo inovativní. Aktivizující metody se tedy vymezují jako postupy, které vedou výuku tak, aby se výchovně – vzdělávacích cílů dosahovalo hlavně na základě vlastní učební činnosti žáků, přičemž důraz se klade na myšlení a řešení problémů.

Podle Švece, Fialové, Šimoníka³⁶ je problémová výuka založena na aktivní, samostatné a tvůrčí činnosti žáka. Žáci jsou vedeni, tak aby zcela samostatně dospěli k novým poznatkům vlastním uvažováním, pozorováním, experimentováním. Formativní účinek metody řešení problémů spočívá i v rozvoji poznávacích procesů, myšlení žáka a i v rozvoji procesů volních i citových.

Svoboda³⁷ definuje metodu jako problém, který je zpravidla charakterizován jako teoretická nebo praktická obtíž, kterou je třeba řešit vlastním aktivním zkoumáním, aktivizací myšlenkové činnosti.

Skalková³⁸ uvádí, že metody simulační uvádějí žáky do analýzy problémů, které mohou existovat i ve skutečnosti. Simulační metody předpokládají aktivitu účastníků. Situační metody umožňují žákům získávat dovednosti, analyzovat a řešit problémy, které představují životní situace. Podstata inscenačních metod spočívá v hraní rolí osob zúčastněných v určité sociální situaci.

Kalhous³⁹ popisuje metody situační jako metody, kde se řešení realizuje na základě konfrontace vědomostí, dovedností, názorů a postojů aktérů. Metody inscenační

---

³⁴ ŠVEC, V.; FIALOVÁ, H.; ŠIMONÍK, O. *Praktikum didaktických dovedností*. Brno: Masarykova univerzita, 1996, s. 74.

³⁵ MAŇÁK, J.; ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2006, s. 105.

³⁶ ŠVEC, V.; FIALOVÁ, H.; ŠIMONÍK, O. *Praktikum didaktických dovedností*. Brno: Masarykova univerzita, 1996, s. 74.

³⁷ SVOBODA, E.; BEČKOVÁ, V.; ŠVERCL, J. *Kapitoly z didaktiky odborných předmětů*. Praha: ČVUT, s. 58.

³⁸ SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. Praha: Grada, 2007, s. 185.

³⁹ KALHOUS, Z.; OBST, O. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 1996, s. 325.

tn. hraní rolí vyžaduje od žáka pochopení podstaty problému, prostor pro tvořivé rozvíjení individuálních strategií a dostatečnou osobní motivaci.

*Mošna, Rádl*⁴⁰ formuluje metody aktivizující jako metody, které jsou charakteristické aktivitou žáků, kteří se seznamují postupně s analýzou problémů a způsoby jejich řešení vedoucí k samostatnému správnému a optimálnímu poznání. Mezi metodami aktivizujícími je důležitá metoda heuristická využívající dosavadních znalostí a zkušeností žáka. Heuristická metoda rozvíjí intelektuální dovednosti žáka, rozvíjí myšlení a ostatní poznávací procesy.

Ve své podstatě, se všichni uvedení autoři shodují v názoru, že aktivizující metody mají významné místo v systému metod výuky, nemohou být používány jednostranně nebo izolovaně. Jsou založeny na zvyšování aktivity a iniciativy žáků, protože jsou využívány na bázi heuristického přístupu k učivu, obsahují silný náboj motivace. Je upřednostněna zvědavost, samostatné pozorování, tvořivé myšlení a samostatná činnost žáků.

Na učitele kladou zvýšené nároky a náročné jsou i na čas, proto musí mít učitel odborných předmětů vynikající organizační schopnosti. Tyto metody mají však v odborném školství nezastupitelný význam svou aktivitou, dynamikou a komplexním působením na osobnost žáka.

3.2.1 Metody diskusí

*Maňák, Švec*⁴¹ Metoda diskuse organicky a plynule navazuje na metodu rozhovoru a její různé varianty. V aktivizujících metodách diskuse představuje důležité východisko nebo aspoň významný prvek v edukačních situacích, do nichž se žáci angažovaně zapojují.

Výuková metoda diskuse se na rozdíl od rozhovoru vymezuje jako taková forma komunikace učitele a žáků, při níž si účastníci navzájem vyměňují názory na dané téma, na základě svých znalostí pro svá tvrzení uvádějí argumenty, a tím společně nacházejí řešení daného problému.

Je třeba respektovat, že diskuse je konverzace a nikoliv monolog nebo série otázek. I když je žádoucí, aby se do diskuse přímo zapojili všichni účastníci, není to vždy nezbytné, neboť někteří mohou být aktivní vnitřně tím, že pozorně naslouchají. Při

---

⁴⁰ MOŠNA, F.; RÁDL, Z. *Problémové učení v odborném školství*. Praha: 1996, s. 39.

⁴¹ MAŇÁK, J.; ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2006, s. 108.

diskusi by se měli všichni účastníci soustředit na zvolené téma a projevit na ně svůj názor, i když by vždy nemusel najít jednoznačnou odezvu. Vítaný je humor, kdežto lehkomyšlné a znevažující nebo předpojaté výroky diskusi škodí.

3.2. 2 Metody heuristické, řešení problémů

*Maňák, Švec*⁴² heuristika (z řec. heuréka = objevil jsem, našel jsem) je věda zkoumající tvůrčí myšlení, také heuristická činnost, tj. způsob řešení problémů. Prostřednictvím heuristických metod se učitel snaží žáky získat pro samostatnou, odpovědnou učební činnost různými technikami, které mají podporovat objevování, pátrání, hledání, jak Problémové učení vede k rozvoji iniciativy a formování osobnosti. Předností problémových metod je, že umožňují samostatně a aktivně získávat další poznatky o pracovních činnostech. Efektivnost při vyučování lze zvýšit heuristickou problémovou metodou.

Heuristická metoda je metoda objevování, rozvíjí u žáků samostatnost a tvořivost, aktivuje jeho myšlení a konání formuje osobnost žáka a závisí především na žákově intelektuální činnosti. Tato metoda má i své nedostatky, je velmi časově náročná, nadaní žáci pracují rychleji a jsou učitelem brzděni, nudí se. Naopak pomalejší žáci si mohou vytvořit komplex méněcennosti, jestliže si ověří svou nízkou schopnost poznávat a objevovat.

*Svoboda, Bečková, Švercl*⁴³ heuristická metoda je postup vyhledávání nových poznatků, který nevychází z hypotéz, nýbrž se spoléhá na to, že konečné řešení žák najde v samotných pozorovaných jevech. Učitel zadává žákům problémové otázky, při jejichž řešení více nebo méně usměrňuje jejich dynamickou poznávací činnost, ale nové poznatek objevují a formulují žáci sami.

Heuristická metoda má nezastupitelné místo při laboratorních pracích, odborném výcviku a ve skupinovém řešení problémů. Tato metoda pro svou organizační a didaktickou složitost vhodná pro zkušené učitele, kteří dokáží kompenzovat její nedostatky. Problémové učení je jednou z možných metod, které učitel odborných předmětů využívá spolu s ostatními metodami. Svou podstatou vyhovuje žákům, neboť je to zajímavý způsob učení.

---

⁴² MAŇÁK, J.; ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2006, s. 113.

⁴³ SVOBODA, E.; BEČKOVÁ, V.; ŠVERCL, J. *Kapitoly z didaktiky odborných předmětů*. Praha: ČVUT, s. 68.

3.2.3 Metody situační

*Maňák, Švec*⁴⁴ situační metody rozšiřují řešení relativně vyhraněných a identifikovaných problémů o novou dimenzi, neboť se vztahují na širší zázemí problému, na reálné případy ze života, které představují specifické, obtížné jevy vyvolávající potřebu vypořádat se s nimi, vyžadující angažované úsilí a rozhodování. Situační metody se úspěšně využívají zejména ve vzdělávání dospělých, např. při analýze událostí ze společenské a hospodářské praxe, při nácviku řídicích činností, při osvojování dovedností správného rozhodování ve složitých případech a v nezvyklých situacích, při hledání optimálních variant technologických postupů atd.

Využití situačních metod v edukačním procesu je úspěšné tehdy, navazuje-li na méně komplexní výukové metody. Předpokládá se, že žáci ovládají základní dovednosti myšlenkových operací, jsou samostatní a mají též přiměřené vědomosti a zkušenosti z té oblasti, které se řešený případ týká. Za hlavní přednost situačních metod se považuje zaměřenost na praxi, důraz na konkrétnost řešení a výcvik v rozhodování. Dalšími pozitivními stránkami jsou: aktivní sociální učení, aplikace teoretických poznatků, emocionální působení, simulace praxe, resp. její žádoucí demonstrace aj. Za nedostatky těchto metod se označují: časová a materiálová náročnost, statický popis ve skutečnosti dynamických dějů, určité zjednodušení a zkreslení řešeného problému, přílišný důraz na analýzu situace na úkor hledání variantních řešení aj.

3.2.4 Metody inscenační

*Maňák, Švec*⁴⁵ inscenační metody bývají v různých kontextech a koncepcích označovány různými termíny, jako např. situační metody, hraní rolí, dramatická výchova, interakční hry, scénické hry atd., ale jejich základní poslání zůstává stejné.

Podstatou inscenačních metod je sociální učení v modelových situacích, v nichž účastníci edukačního procesu jsou sami aktéry předváděných situací. Jde o simulaci nějaké události, v níž se kombinuje hraní rolí a řešení problému, a to buď předváděním určitých lidských typů, nebo zobrazováním reálných životních situací, nebo kombinací obou postupů. Pro žáky inscenace znamená možnost získat nové prožitky, osvojit si adekvátní způsoby chování a jednání, seznámit se s formami vystupování typickými pro budoucí profesi apod.

---

⁴⁴ MAŇÁK, J.; ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2006, s. 119.

⁴⁵ MAŇÁK, J.; ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2006, s. 123.

3.2.5 Didaktické hry

*Skalková*⁴⁶ v didaktických hrách a při hrách s pravidly se žáci učí zachovávat určitá pravidla, to podporuje jeho socializaci a vede k sebekontrolě. Poznávání a učení probíhají nenásilně za spontánního zájmu. Žák se učí jednat s lidmi, poučuje se o funkci jednotlivých profesí a pravidlech chování na veřejnosti.

*Maňák, Švec*⁴⁷ hra je specifický typ aktivity, který je společný pro člověka i vyšší živočichy, zejména v rané fázi vývoje, je to svobodně zvolená aktivita, která nesleduje žádný zvláštní účel, ale cíl a hodnotu má sama v sobě. Hra zahrnuje jak oblast racionálně-kognitivní, tak i imaginativně-emotivní a v každé vývojové fázi člověka nabývá různých projevů, které odrážejí specifické podmínky a zvláštnosti daného jedince (prostředí, sociální vlivy, úroveň psychických procesů, schopnosti, vzory, vztah ve skupině, pohlaví atd.).

Začleňování didaktických her do výuky musí počítat také se skutečností, že hra v životě dnešních žáků plní také specifické funkce, totiž že zejména ve větší míře než dříve kompenzuje chudost sociálních podnětů a citových vztahů.

Můžeme říci, že v odborných předmětech i v praktické činnosti žáků jsou aktivizující metody velmi efektivní, protože u žáků rozvíjí aktivitu, kreativitu, spolupráci, vedou žáky k samostatnému rozhodování, k umění obhájit si svůj názor a stát si za ním, učí žáky přemýšlet a přijímat nové informace (kritické myšlení), získají schopnost řešit problémy, hodnotit, diskutovat. Při využívání těchto metod se projevují i žáci, kteří jsou nesmělí. Žáci se chtějí učit, prezentovat své nápady, názory, řešení. V praktické výuce se učí žáci navzájem komunikovat, spolupracovat v týmu, samostatně pracovat, umět využívat teoretické znalosti a propojovat je s praktickou činností, učit se ze zkušeností, navzájem se respektovat.

Učitel je velmi důležitou součástí tohoto procesu, motivuje žáky k činnosti, jak v teoretickém vyučování, tak v praktických činnostech, dává žákům prostor pro sebehodnocení, hodnocení ostatních žáků a vede je k sebereflexi. Hodnocení učitele, by mělo být kladné a tím pádem motivující žáky k jejich další tvořivé práci. Z učitele odborných předmětů se tak stává spíše poradce, než-li autoritativní osobnost. Učitel, který získá důvěru svých žáků dosáhne snadněji výsledků. Žáci komunikují. Chtějí plnit úkoly, mají zájem o předmět.

---

⁴⁶ SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. Praha: Grada, 2007, s. 184.

⁴⁷ MAŇÁK, J.; ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2006, s. 126.

Ve srovnání s ostatními autory je toto dělení metod naprosto vyčerpávající, přehlednější, propracovanější. Dobrý učitel, by se měl ve vyučovacích metodách orientovat, znát je, umět je propojovat tak, aby jeho vyučovací hodiny byly na úrovni a dosahovaly určeného cíle. Vyučovací metody v odborných předmětech teoretických, by měly navazovat na praktickou výuku.

4 Metody používané v praktické výuce

*Drahovzal, Kilián, Kohoutek*⁴⁸ praktické vyučování se uskutečňuje podle schválených učebních plánů a učebních osnov. Významně se podílí na vytváření morálních vlastností osobnosti. Spojuje společné zájmy s osobními, kde si žák uvědomí spojení duševní a fyzické práce. Probíhá mimo školní třídu např. v laboratořích, v dílnách, hotelech, na staveništi.

V odborném výcviku nebo při praktických činnostech se metodou nazývá způsob práce učitele odborného výcviku s žákem. Aby žák pochopil svou práci, musí si o ní osvojit určité vědomosti. Žákům se musí ukázat a vysvětlit cíl práce, činnost strojů, jejichž prostřednictvím se práce provádí. Učitel konkretizuje ty vědomosti, které si žák osvojil v teoretických hodinách technologie a jiných odborných předmětů. Proto je velmi důležitá návaznost praxe na hodiny teoretických předmětů.

Výběr metod pro dané téma se určuje podle obsahu učiva. Není možné učit jednou metodou všechny žáky navždy. Používání metod závisí na úkolech vyučování a výchovy. Metody v praktickém vyučování se nepoužívají izolovaně, ale vždy v určitém propojení. Metodu si každý učitel určí podle obsahu učiva, tak aby žáci pochopili výuku. Metody mají velký vliv na rychlost a trvalost osvojených dovedností.

*Svoboda, Bečková, Švercl*⁴⁹ ve své publikaci uvádějí, rozhodujícím prostředkem k dosažení výukových cílů je vhodná výuková metoda, přitom je třeba respektovat zákonitosti výchovně vzdělávacího procesu dodržováním didaktických principů, tyto principy tvoří hierarchický systém.

Ve výuce odborných předmětů se uplatňují následující didaktické principy spjaté vzájemnými vztahy: *princip soustavnosti a cílevědomosti* – logika při výkladu, *princip názornosti* - (J. A. Komenský) – Zlaté pravidlo, *princip trvalosti* – učivo by mělo

---

⁴⁸ DRAHOVZAL, J.; KILIÁN, O.; KOHOUTEK, R. *Didaktika odborných předmětů*. Brno: Paido, 1997, s. 96

⁴⁹ SVOBODA, E.; BEČKOVÁ, V.; ŠVERCL, J. *Kapitoly z didaktiky odborných předmětů*. Praha: ČVUT, s. 49.

v žácích zůstat co nejdéle, *princip aktivity a uvědomělé spolupráce* – motivovat žáky k učení, jevit zájem o problém, *princip vědeckosti, srozumitelnosti a přiměřenosti učiva* – brát v úvahu individuální schopnosti a znalosti žáka, věk atd. *Princip spojení teorie s praxí* – praktické využití vědomostí, dovedností, návyků, zvláště v laboratořích a při provozních praxích, *princip vazby odborných předmětů na ostatní předměty výuky* – mezipředmětové vztahy.

Při praktickém vyučování či v odborném výcviku by se mělo postupovat:

- od jednoduššího ke složitějšímu
- od snadného k obtížnému
- od známého k neznámému
- od blízkého k vzdálenému

Jsou to zásady J. A. Komenského, který usiloval o nalezení pravé a účinné metody. Výběr metod v praktickém vyučování záleží na věkových a individuálních zvláštěnostech žáka, na jejich předběžné přípravě a na organizačně materiálních podmínkách. Žádná metoda se nepoužívá izolovaně, vždy jde o vzájemné propojení a používání několika metod najednou. Zde musíme brát v úvahu, že se musí navzájem prolínat metody z teoretického i praktického vyučování, aby byl proces účinný.

4.1 Metody praktických činností žáků

*Vališová, Kasíková a kol*⁵⁰ mimo jiné, které jsou zde uvedeny popisují, že **laboratorní práce** žáků rozvíjejí u žáků schopnosti pozorovat, samostatně uvažovat, upevňovat manuální dovednosti a rozvíjet dovednosti komunikační. Rozlišuje laboratorní práce na krátkodobé a dlouhodobé.

V rámci praktické činnosti má i zde důležité místo metoda **instruktáže** tj. kombinovaná metoda, která zahrnuje vysvětlování, předvádění a vlastní nácvik činnosti. V podmínkách reálného života se uplatňuje metoda **systematické pracovní praxe**. Tyto metody jsou zavedeny na středních odborných učilištích a na středních odborných školách, jsou to dlouhodobější pracovní aktivity. Obvykle završují teoretickou přípravu a stávají se tak přirozeným mostem žáků do vlastní praxe v běžném životě.

Podle *Skalkové*⁵¹ jsou metody praktických činností žáků převažujícím pramenem, neboť u těchto metod je přímá činnost žáků, přímý styk s předměty

---

⁵⁰ VALIŠOVÁ, A.; KASÍKOVÁ, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada, 2007, s. 205.

⁵¹ SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. Praha: Grada, 2007, s. 181.

skutečnosti a možnosti manipulace s nimi. Laboratorní metody umožňují žákům si osvojovat nové poznatky v procesu přímých praktických činností experimentováním. Metody systematické pracovní praxe jsou používány jako metoda vyučování ve formě hodin praxe. Tyto praxe umožňují žákům v podmínkách reálného života uplatňovat vědomosti a dovednosti, které si osvojili již dříve. Tato forma systematické praxe je zavedena v odborném školství a slouží k co nejtěsnějšímu spojování školy se společností a životní realitou. Obvykle završují teoretickou přípravu a připravují přechod do žáků do vlastní praxe v běžném životě.

*Drahovzal, Kilián, Kohoutek*⁵² uvádí, v praktickém vyučování jsou zejména důležité tyto metody: výklad, instruktáž – demonstrace, metoda cvičení, exkurze, samostatná práce žáka, metoda hodnocení a diagnostika.

4.2 Metoda výkladu

*Vališová, Kasíková*⁵³ posláním výkladu je objasnit žákům logicky utříděné odborné pojmy, poukázat na vztahy. Výklad může mít povahu problémového výkladu, kdy žák nejen vnímá, uvědomuje si a zapamatovává si hotové vědecké závěry, ale sleduje i logiku dokazování a myšlenkový postup.

Učitel odborných předmětů používá výkladu k tomu, aby žákům sdělil např. postup práce nebo jiné důležité údaje, které budou k práci potřebovat. Také je třeba zjistit, zda žáci dané téma probírali v teoretických odborných předmětech a co si z daného tématu pamatují. Výklad by měl odpovídat obecně pedagogickým požadavkům (správnosti jazyka, výslovnosti a správného tvoření vět). Velmi důležitá je správná terminologie a správné názvosloví. Pro žáky je důležité, aby se různé součásti naučili nazývat pravými názvy, tím lépe pochopí pracovní postupy. Při výkladu by měl učitel postupovat od známého k neznámému, od účelu k prostředkům, od celku k částem a naopak. Výklad v odborných předmětech, který navazuje na praktická cvičení musí být maximálně konkrétní. Začíná úvodem, další části na sebe logicky a systematicky navazují. Při ukončení výkladu učitel stručně shrne nejdůležitější body probraného tématu nebo učiva. Výklad je komplexní vyučovací metoda, v níž se také spojuje vysvětlování s demonstrací nebo s popisem.

Učitel musí reagovat na žákovy podněty. Pokud se ukazuje žákům určitá

---

⁵² DRAHOVZAL, J.; KILIÁN, O.; KOHOUTEK, R. *Didaktika odborných předmětů*. Brno: Paido, 1997, s. 96.

⁵³ VALIŠOVÁ, A.; KASÍKOVÁ, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada, 2007, s. 196.

operace, používá se vhodného výkladu, ale tak, aby neodváděl pozornost od předvádění. Je vhodné hovořit pomalu, ověřovat si trvale stav pochopení, nepoužívat neznámých termínů. Pokud učitel používá neznámé nebo odborné výrazy, musí žákům vysvětlit co znamenají.

Do pracovních činností je také vhodné zařadit besedu s žáky. Beseda je vyučovací metoda, která má své výhody, ale i nedostatky. Je třeba ji důkladně připravit, usměrnit, určit jasně plán besedy tak, aby pořadí a charakter otázek odpovídal pravidlům. Není však nutné držet se slepě určeného pořadí otázek, které se může během diskuze střídat. Samotné otázky musí být konkrétní a v bezprostředním vztahu k práci žáků. Otázky je nutno klást přesně, aby na ně byla jediná možná správná odpověď. Učitel je povinen zajistit aktivní účast celé skupiny na besedě, tím žáky motivuje a podněcuje k aktivitě a přemýšlení všech žáků o odpovědích.

4.3 Instruktaž – demonstrace

*Vališová, Kasíková*⁵⁴ demonstrace je založena především na pozorovací činnosti žáků, působí na rozvoj paměti, je oporou myšlenkové činnosti žáků, rozvíjí poznávací aktivity žáků, spojuje poznávací činnosti s reálnou životní praxí a silně působí na rozvoj emocí. Úzce se spojuje s ostatními metodami. Účelnost výkladu spojeného s demonstrací objasňuje žákům učivo a tvoří logický celek.

Učitel odborných předmětů zajišťuje správné plnění úkolů především tím, že žákovi ukáže pracovní postup, způsoby a dovednosti, ze kterých se skládá výrobní činnost v daném oboru.

Ukázka pracovních postupů nespočívá pouze v prostém vykonání práce, kterou žáci sledují. Ze zkušenosti je známo, že při seznamování se s novou činností, která je předváděna v obvyklém pracovním tempu utkví v paměti žáků velmi málo, proto většina způsobů práce, které jsou žákům předváděny, musí být demonstrovány v pomalém tempu. Zpomalení tempa je jeden ze základních metodických prostředků, které pomáhají žákovi porozumět, jaký je účel jednotlivých způsobů práce a zachytit podrobnosti každého z nich, efektivní je přidat k ukázce ještě slovní výklad, proč se činnost provádí tímto způsobem a zároveň upozornit na možné chybné provedení.

Důležité je seznámit žáky s průběhem práce, který je dán obvyklými požadavky a pracovním tempem ve výrobě. Proto má instruktaž začínat i končit ukázkou práce v normálním pracovním tempu.

---

⁵⁴ VALIŠOVÁ, A.; KASÍKOVÁ, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada, 2007, s. 204.

Učitel si připraví pečlivě organizaci i obsah instruktáže, provede si nejčastěji všechny nezbytné přípravy, vybere materiál a názorné pomůcky. Je důležité s žáky nacvičit jednotlivé pracovní postupy, ale musí se i podrobně seznámit se zařízením, náradím, surovinami a potřebným materiálem, které žáci potřebují k výkonu své práce. Nejdůležitějším požadavkem při jakékoli demonstraci je její účelnost a promyšlenost. Je nezbytné popisovat každý pohyb, zdůrazňovat jeho účel, zvláštnosti a souvislosti. Převažujícím poznáním v odborném školství je praxe a samostatná práce žáků. Dokud si žáci nevyzkoušejí postup při práci, těžko si ho zapamatují. Nejvíce činností si žáci zapamatují, když si je sami prakticky vyzkouší.

Při demonstraci je nutné se vyvarovat těchto chyb:

Obracet pozornost žáků na několik věcí najednou, je nutné postupně převádět pozornost žáků z jednoho bodu na druhý.

Při demonstraci mají slova jen pomocný význam, mnoho slov spíše škodí. Nadměrné vysvětlování rozptyluje pozornost žáků na ukázkou a zvyšuje nesoustředěnost.

Někdy vysvětlování přesně nesouhlasí s tím, co je předváděno, proto během demonstrace pracovního postupu je vysvětlení na místě, pokud bezprostředně usnadňuje pochopení předváděného úkonu. Za ukázkou musí ihned následovat cvičení žáků v tom, co jim bylo ukázáno.

4.4 Metoda cvičení

*Drahovzal, Kilián, Kohoutek*⁵⁵ cvičení se uplatňuje na středních školách jako součást vyučovacích předmětů nebo jako samostatné vyučovací předměty. Při cvičeních si žáci ověřují a prohlubují teoretické poznatky, nacvičují a získávají dovednosti při technologických technických, ekonomických či jiných činnostech.

Cvičení je v odborných předmětech a odborném výcviku velmi důležité. Aby bylo cvičení úspěšné musí splňovat řadu požadavků. Hlavní z nich jsou tyto: promyšlenost a účelnost řízení, přiměřenost úkolu, správné využití času, ohled na věkové zvláštnosti a fyzický stav žáků, upozorňování a opravování chyb. Prvním a nejdůležitějším požadavkem je promyšlenost a účelnost.

---

⁵⁵ DRAHOVZAL, J.; KILIÁN, O; KOHOUTEK, R. *Didaktika odborných předmětů*. Brno: Paido, 1997, s. 96

Žák musí vědět, čeho má cvičením dosáhnout a aktivně se snažit o dosažení stanoveného cíle. Musí jasně chápat, co dělá, proč to dělá, k čemu bude výrobek sloužit. Žák musí pozorně sledovat celé cvičení, rozptylování žáků vede k velkému množství chyb. Učitel žáky sleduje a upozorňuje na chyby, kterých se dopouštějí a pomáhá jim chyby odstranit hned v počátku, aby se nenaučili chybný návyk, který se velmi těžko odstraňuje.

Zájem žáků podporuje kromě jejich vědomí o důležitosti vykonávané práce i přiměřenost úkolů. Jeden z nejdůležitějších úkolů učitele odborných předmětů je, všemožně se snažit, aby žáci dosáhli v práci co nejdříve úspěchu, který by byl hodnocen kladně. Pak je více motivován do další činnosti. Učitel ukládá žákům jen takové úkoly, jejichž řešení vyžaduje určité vypnutí vůle i sil. Nevhodné jsou příliš obtížné úkoly, tak i zbytečně jednoduché úkoly.

Příliš obtížný úkol nemůže sám žák splnit a učitel musí značnou část práce za žáka udělat sám anebo jej převzít úplně., v tomto případě žák ztrácí důvěru ve svoje schopnosti a učí se tomu, že úkoly není schopen splnit. Příliš lehké úkoly berou žákům chuť do práce, vedou ke ztrátě zájmu a poklesu disciplíny.

Systematičnost cvičení obsahuje dva požadavky

- a) Každý cvik se musí sladit se souborem získaných dovedností.
- b) V postupu cvičení je nutno cvik nepřetržitě zdokonalovat, důsledně zvyšovat požadavky přesnosti a rychlosti.

Cvičení je nutno časově rozvrhnout, přitom je třeba brát zřetel na to, aby cvičení nebyla zdlouhavá, zbytečně žáky unavující. Doba trvání cvičení i přestávek se mění podle druhu a náročnosti nacvičované činnosti. Cvičení nemají být zpočátku moc dlouhá, ale spíše častá, tím se zmenšuje únava žáků a více utvrzuje dovednost prováděného úkonu.

Cvičení mohou zajistit správné a rychlé osvojení dovedností, když se během jejich provádění poukazuje na chyby a ty jsou ihned napravovány. Během cvičení je třeba žákům předvést správné způsoby, a tak jim práci ulehčit. Je třeba je naučit, jak si mají správně kontrolovat svoji práci, je velmi účinné pro žáky zajistit, aby se mohli na vykonávaný úkol podívat v celém výrobním procesu, aby věděli, co úkolu předchází a co následuje. Proto je vhodné do výuky zařadit exkurzi.

4.5 Metoda exkurze

*Mojžíšek*⁵⁶ exkurze je uváděna jako vyučovací forma, tedy jako typ vyučovací hodiny uskutečněný v prostředí mimo rámec školy, při exkurzi je používáno mnoho jiných metod, mezi nimi je nejdůležitější demonstrace. Každá exkurze je vždy pečlivě vybrána, aby byla účelná.

Význam exkurze v odborných předmětech tkví v názorném seznámení žáka s technologickým procesem, způsoby práce a organizace práce, se zařízením s náradím ve výrobním prostředí. Exkurze se za vyučovací metodu nepovažuje, přesto má velký význam jako vhodný prostředek při vyučování. Žáci se bezprostředně seznamují se závodem, dílnami, pracovními obory, technikou bezpečnosti práce. Poznávají nové způsoby práce a metoda organizace práce.

Každou exkurze je třeba dobře připravit, přesně stanovit její účel, sestavit plán, promyslet organizaci práce u žáků, rozdělit vysvětlování mezi učitele a např. dělníky ve výrobě.

Před začátkem exkurze musí učitel upozornit žáky na jejich úkoly, k čemu je třeba obrátit pozornost, co je pro žáky přínosem. Po každé exkurzi musí učitel zhodnotit, shrnout a doplnit získané vědomosti. Exkurze by měla žáky kladně motivovat.

4.6 Metoda kontroly a hodnocení

Jak uvádí *Skalková*⁵⁷ pedagogická diagnostika zahrnuje diagnostické činnosti, které analyzují procesy učení, zjišťují jeho výsledky s cílem přispět k optimalizaci individuálního učení. Při diagnostické činnosti se používá pozorování nebo dotazování, jejichž výsledky se interpretují. Hodnocení je významné pro žáky, učitele, rodiče. Žáka informuje, do jaké míry zvládá požadavky osnov, motivuje ho k další činnosti, posiluje sebedůvěru. Pro rodiče je hodnocení důležitou informací o výsledcích učení a chování žáka. Učitele informuje o účinnosti zvolených postupů a metod.

Kromě obecných pedagogických, didaktických požadavků působí na hodnocení zvláštní podmínky, to je proces získaných dovedností, technologie výroby, prostředí pracoviště. Hodnocení je vyučovací metodou, a proto je nástrojem práce učitele odborných předmětů, aby si ověřil, zda způsob jeho práce je správný a zda se žáci

⁵⁶ MOJŽÍŠEK, L. *Vyučovací metody*. 3. vyd. Praha: SPN, 1979, s.109.

⁵⁷ SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. Praha: Grada, 2007, s. 193.

dovednostem naučili.

Žákům ukazuje, jak plní úkoly, učí je sebekritice, navyká je na kontrolu jejich práce, učí je oceňovat síly, rozvíjí v nich vědomí odpovědnosti, povzbuzuje soustavně k další práci. Výchovný význam hodnocení vědomostí a dovedností záleží na tom, že každá známka, ať kladná či záporná vyvolá v žákovi přání učit se ještě lépe.

Hodnocení nesmí být formální registrací, neboť potom ztrácí účinnost svého výchovného působení. Proto učitel kontroluje na základě získaných vědomostí a dovedností žáků i výsledky své vlastní práce. Ke správnému hodnocení je třeba mít dostatek materiálu a podkladů, ty získá učitel během učebního procesu, když pečlivě analyzuje každou žakovu práci.

Učitel odborných předmětů při prověřování a hodnocení vědomostí a dovedností žáků sleduje především, zda žák zvládl v plném rozsahu i obsahu učební osnovy předmětu a zda pracuje kvalitně. Proto jednotlivé pracovní úkony operace nebo práce vykonávané žáky při laboratorních nebo praktických cvičeních prověřuje a hodnotí podle kvality práce, splnění všech technologických požadavků, množství vynaloženého času na práci a dodržování bezpečných způsobů práce.

Laboratorní nebo praktická cvičení vyžadují od žáků nemalé vypětí, tělesnou námahu, koncentraci vůle i pozornosti, překonání různých nezdarů, problémů. Někdy žáci zápolí s překážkami v práci způsobených nevyhovujícím nářadím a nástroji, ale někdy i s učiteli a jejich „věčnými radami“. Pro žáky ani učitele není jednoduché dodržovat celou vyučovací dobu udržovat stejnou výkonnost a vyhnout se prohřeškům proti kázni, pořádku a náročným požadavkům na úkoly v praktické výuce.

Od učitele to vyžaduje, aby systematicky pozoroval a vyhodnocoval práci žáků, naučil je znát jejich přednosti, předpoklady a nedostatky, sklony a záliby, druh temperamentu. Na základě těchto znalostí pak rozhoduje o konkrétní individuální formě přístupu k žákovi i o způsobu, jak zasáhnout do jeho práce, aby žák chápal a bral tento zákrok jako pomoc. Uvážlivé a klidné přístupy, zejména ve vyhrocených situacích vyžadují od učitele sebeovládání.

Při hodnocení žáka učitel používá různá hodnotící slova. Uznání a zasloužená pochvala, je největší motivací žáka k zvládnutí zadaného úkolu. Každý žák, by měl vědět, za co je pochválen, a za co je kritizován. Pochvala či ocenění jsou hnací silou celého učebního procesu. Učitel žáky ujistí, že jim pomůže, kdykoli to budou

potřebovat. Zadává takové úkoly, aby je mohli úspěšně splnit všichni žáci. Učitel nešetří chválou, ani jinými formami ocenění, chválí pravidelně. Ocenění by mělo následovat bezprostředně po dokončení práce.

V oboru gastronomie se využívá různých metod pedagogické diagnostiky. U každého žáka se sleduje: schopnost učit se, rychlost a zběhlost při osvojování si praktických dovedností, organizace práce, vytrvalost a trpělivost v učení, snaha o dosahování lepších výsledků, kreativita, pořádkumilovnost, projevu vyhýbání se určité práci, sebekritika, seberealizace atd.

Mezi další kritéria hodnocení patří i péče o pracovní oděv, dodržování hygienických návyků, vztah k úklidovým pracím, dodržování etických a morálních zásad. Na odborných školách vyžaduje hodnocení pečlivý přístup, jelikož špatné hodnocení, by mohlo žáky odradit, ale naopak správné a objektivní hodnocení žáka motivuje k jeho další činnosti.

Obecně můžeme říci, že vyučovací metody v teoretickém i praktickém vyučování mají návaznost a všechny spolu souvisí, každý učitel by je měl znát a měl by je umět využívat a to nejen teoreticky, ale i v praxi, odborném výcviku i při vyučování ve škole. Je jasné, že teoretické prostudování metod, nedá tolik, co praktické zkušenosti, jelikož správně použitá metoda se pozná na výsledcích žáků a dobrý výsledek motivuje žáka k další činnosti. Na odborných školách se klade velký důraz na neustálé procvičování praktických dovedností na pracovištích odborného výcviku, to vede k trvalejšímu zapamatování činností, které se žáci naučili v teorii.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

1 Výzkumná sonda

1.2 Charakteristika zkoumaného problému

Ve výchovně vzdělávacím procesu jak v teoretickém vyučování, tak v praktické výuce a odborném výcviku učitelé používají různých vyučovacích metod, které vedou k určenému cíli. Tyto metody zaujímají nezastupitelné místo ve výuce, učitel, by je měl znát a měl by je umět efektivně používat. Na středních odborných školách se vyučovací metody teoretické i praktické vzájemně propojují a na sebe navazují. Vyučovací metody vedou žáky k samostatnosti, tvořivosti, umění řešit problémy, aktivitě, podporují zájem o předmět a odborné zaměření. Vzhledem k tomu, že vyučování je procesem vzájemné součinnosti učitele a žáka, nelze metody realizovat bez jejich cílevědomé spolupráce. Žák k němuž působení učitele směřuje, je současně subjektem, tj. osobností, na jejíž vůli a zájmech záleží, zda jeho činnost bude v souladu s působením učitele. Proto je důležité, žáci věděli jaké metody se v jejich výuce používají.

1.3 Cíle výzkumu a výzkumné problémy

Cílem výzkumu je zjistit jaké vyučovací metody žáci ve výuce upřednostňují a které se jim jeví jako nezajímavé či nemotivující.

Stanovení výzkumných problémů:

Výzkumný problém č. 1

Jaké vyučovací metody preferují žáci 1. ročníku?

Výzkumný problém č. 2

Jaké vyučovací metody preferují žáci 2. ročníku?

Výzkumný problém č. 3

Jaké vyučovací metody preferují žáci 3. ročníku?

Výzkumný problém č. 4

Jaké vyučovací metody preferují žáci 4. ročníku?

Výzkumný problém č. 5

Jaké vyučovací metody preferují žáci jako celek?

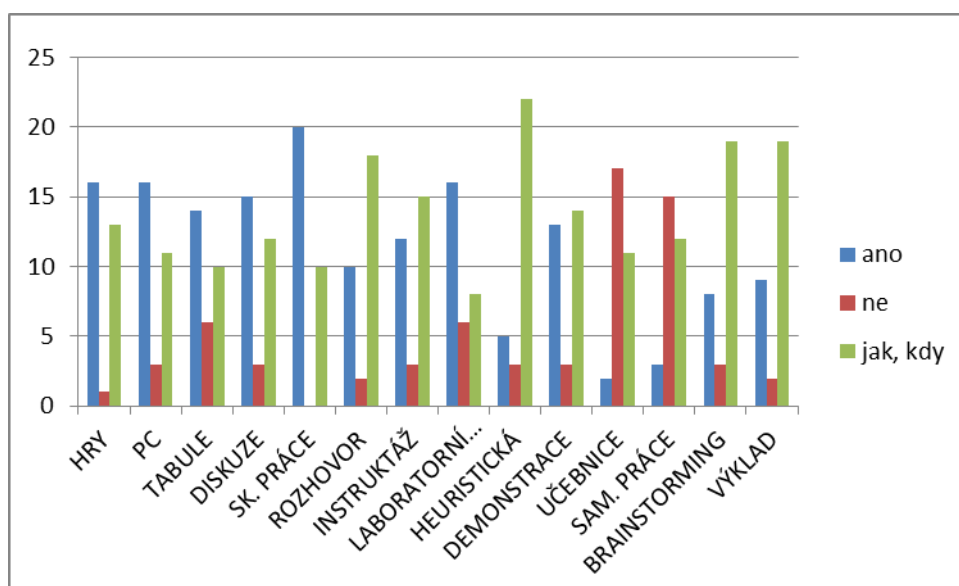
1.4 Metodologie šetření

Pro realizaci tohoto výzkumu byla použita metoda strukturovaného dotazníku, tedy výzkum kvantitativní. Dotazník je zaměřen na to, jaké vyučovací metody žáci v teoretické a praktické výuce upřednostňují. V dotazníku jsou použity otázky uzavřené. Výzkumný vzorek 96 žáků 1. – 4. ročníku Střední školy a vyšší odborné školy cestovního ruchu v Českých Budějovicích. Moje hypotéza je, že žáci preferují spíše metodu rozhovoru, dialogu, metodu laboratorních prací, hry a práci s PC.

1.5 Výzkumný problém č. 1

Jaké vyučovací metody preferují žáci 1. ročníku?

celkem 30 žáků (17 dívek a 13 chlapců)

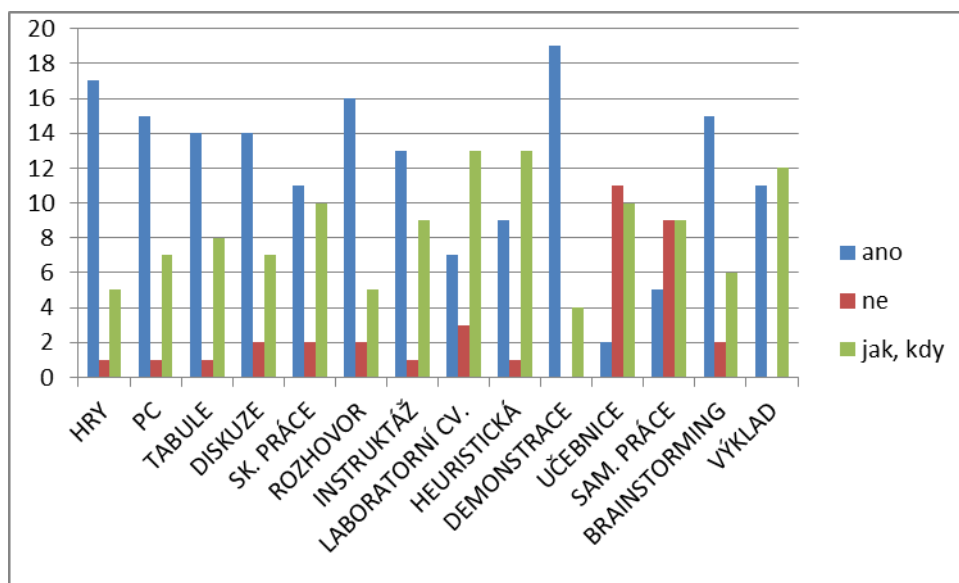
Rozbor: Žáci 1. ročníku dávají největší přednost metodě skupinové práce, hrám, PC, laboratorním pracem. Práce s učebnicí a samostatná práce je pro ně nezajímavá a neefektivní. Následuje výklad a rozhovor a brainstorming. Na stejných hodnotách jsou ostatní metody. (viz příloha III.).

Shrnutí: Z tohoto výzkumu vyplývá, že žáky baví metody spíše problémového charakteru a praktické činnosti. Metody práce s učebnicí (vyhledávání informací) a samostatnou práci nejsou pro ně přínosem.

1.6 Výzkumný problém č.2

Jaké vyučovací metody preferují žáci 2. ročníku?

celkem 23 žáků (pouze dívky)

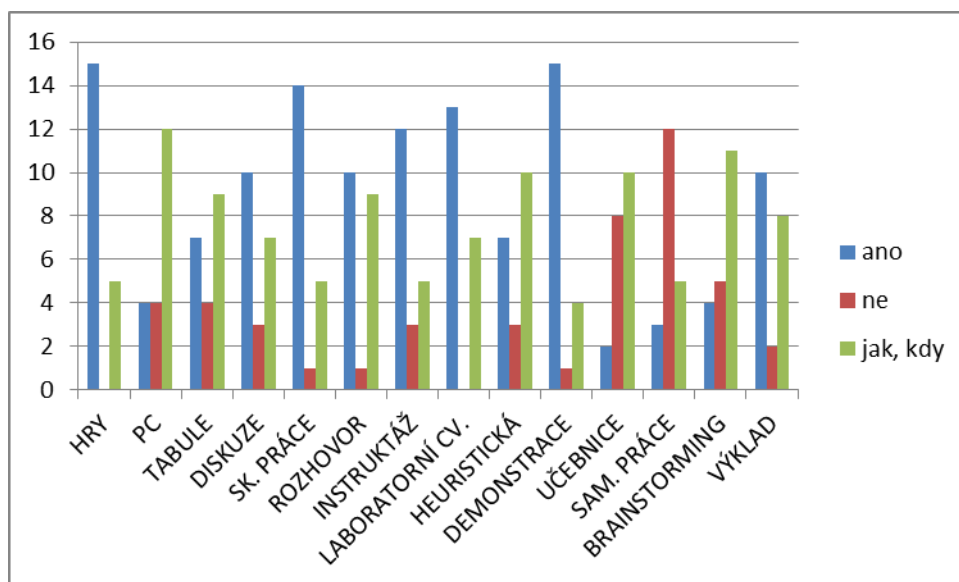
Rozbor: Žáci 2. ročníku nejvíce preferují metodu demonstrační, rozhovoru, hry, brainstorming. Diskuze a práce s interaktivní tabulí mají stejně kladných hlasů. Nejvíce záporných odpovědí získaly metody práce s učebnicí a samostatná práce. Ostatní metody jsou na stejné úrovni. (viz příloha IV.).

Shrnutí: Z grafu je patrné, že třída H2B upřednostňuje metody spíše aktivizující a metody práce s učebnicí a samostatná práce získaly vysoký počet záporných hlasů.

1.7 Výzkumný problém č.3

Jaké vyučovací metody preferují žáci 3. ročníku?

celkem 20 žáků (14 dívek a 6 chlapců)

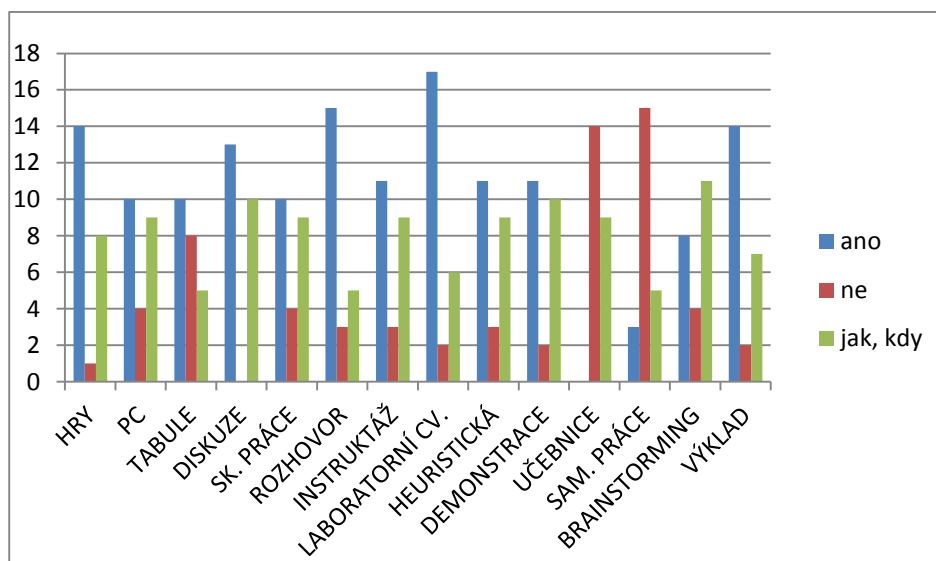
Rozbor: U žáků 3. ročníku jsou nejvíce oblíbené hry, demonstrační metoda a skupinová práce. Následuje laboratorní cvičení a metody slovní. Na stejné úrovni se pohybuje metoda heuristická a práce s tabulí. Práce s PC a brainstorming není pro žáky v této třídě zajímavá. Práce s učebnicí a samostatná práce opět pro žáky nezajímavá. (viz příloha V.).

Shrnutí: Z výzkumu vyplývá, že třída H3B preferuje spíše metody aktivizující a metody slovní.

1.8 Výzkumný problém č.4

Jaké vyučovací metody preferují žáci 4. ročníku?

celkem 23 žáků (20 dívek, 3 chlapci)

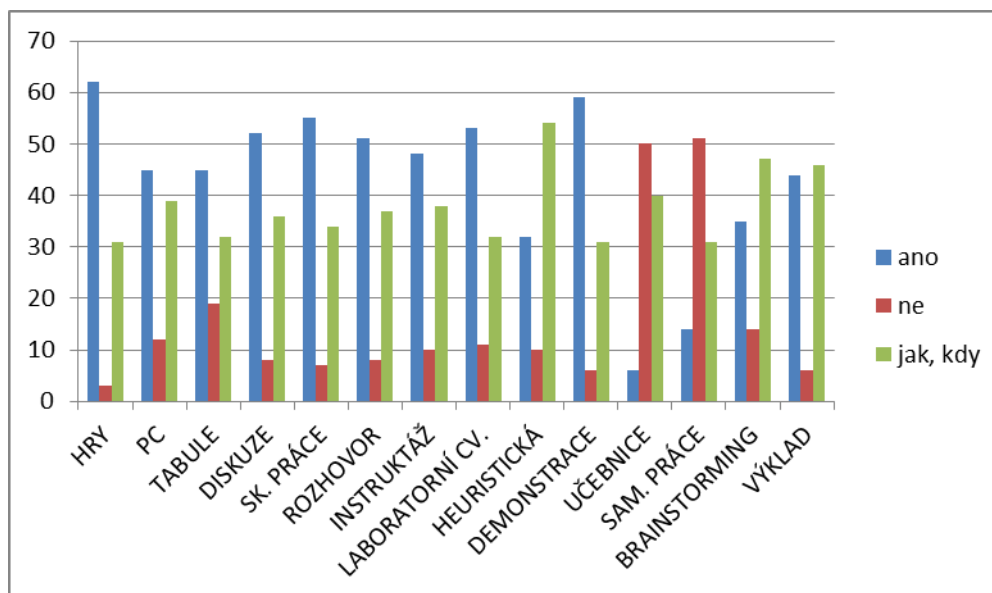
Rozbor: Žáci 4. ročníku nejvíce preferují laboratorní práce, metodu rozhovoru, hry, výklad a diskuzi. Ostatní metody jsou na stejné úrovni. Nejvíce záporných odpovědí získaly opět práce s učebnicí a samostatná práce. (viz příloha VI.).

Shrnutí: Z grafu je patrné, že žáci třídy H4A upřednostňují metody slovní a aktivizující. Práce s učebnicí a samostatná práce je pro ně nezajímavá.

1.9 Výzkumný problém č.5

Jaké vyučovací metody preferují žáci jako celek?

celkem 96 žáků (74 dívek a 22 chlapců)

Rozbor: Žáci nejvíce preferují hry, demonstrační metodu, metodu skupinové práce, laboratorní práce a metody slovní. Práce s učebnicí a samostatná práce opět nejnižší počet kladných odpovědí. (viz příloha VII.).

Shrnutí: Z grafu vyplývá, že z celkového počtu žáků 62 upřednostňuje hry, pouze 3 žáci odpověděli záporně, 31 žáků tato metoda baví jak, kdy. Na druhém místě je metoda demonstrační 59 žáků odpovědělo kladně, pouze 6 žáků záporně. Metodu skupinové práce preferuje 55 žáků, pouze 7 žákům se jeví jako nezajímavá. Diskuze a rozhovor se jsou pro žáky motivující a baví 52 žáků, nebaví 6 žáků. Práce s PC, výklad, práce s tabulí a instruktáž se pohybují ve středu. Na předposledním místě se umístila heuristická metoda a brainstorming. Jen 14 žáků upřednostňuje samostatnou práci, z celkového počtu jen 6 dalo kladný hlas metodě práce s učebnicí.

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se věnovala problematice výukových metod a jejich využití v odborných předmětech na střední škole v teoretických předmětech i v praktické výuce. Do teoretické části jsem zahrнула i motivační faktory k učení se žáka a jeho individuální přístup a styly učení. Nejobsáhlejší částí v mé práci je popis, charakteristika a klasifikace výukových metod v teorii i praxi.

Metody používané v teoretické výuce jsou úzce spjaty s metodami používanými při praktickém vyučování a vzájemně na sebe navazují a propojují se. Je důležité, aby učitel odborných předmětů tyto metody znal a efektivně využíval ve své práci. Teoretická část práce napomáhá učiteli pochopit smysl a využití vyučovacíh metod. Je také důležité, aby i žáci věděli, jaké metody jejich učitelé při výuce využívají a pochopili jejich význam.

Praktická část práce je věnována výzkumu, stanovení výzkumných problémů a jejich následné analýze. Výzkum byl proveden na SŠ a VOŠ cestovního ruchu v Českých Budějovicích. Dotazník byl zadán 96 žákům 1. – 4. ročníku. Během výzkumu bylo zjištěno, že žáci nejvíce preferují didaktické hry, demonstrační metody, skupinovou práci a metody slovní. Nejméně efektivní a nemotivující jsou pro žáky práce s učebnicí a samostatná práce. Z toho také vyplývá i fakt, že v každé třídě se přístup žáků k využívání metod trochu liší, na to může mít i vliv učitele, který různé metody v dané třídě používá. Potvrdila se mi hypotéza, že žáci nejvíce preferují hry, které je motivují k činnosti a metody skupinové práce. Metodu demonstrační považují žáci ve výuce za velmi efektivní. Z celkového počtu 96 žáků hodnotilo kladně 59 žáků. Ostatní zkoumané metody se pohybují ve středu.

Tento výzkum mi umožnil lépe se seznámit s tím, jak ve výuce metody používat a na co se zaměřit, aby bylo vyučování pro žáky zajímavé a chtěli se učit. V odborných předmětech a praktické výuce je důležité věnovat se žákům individuálně, motivovat a podporovat jejich činnost, praktické dovednosti a posilovat jejich sebevědomí, tak aby bylo dosaženo určeného cíle a vedlo ke spokojenosti žáků i učitelů. Tomuto tématu by nebylo na škodu se věnovat v některém dalším výzkumu: např: Jak výukové metody působí na žáky a učitele v jejich vzájemné interakci?

Seznam použité literatury (autor, název, vydavatel, rok vydání – dle abecedy):

- BENEŠ, M. *Andragogika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2580-2.
- CANGELOSI, J. S. *Strategie řízení třídy*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-7178-014-6.
- ČÁP, J.; MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80 - 717- 463
- Doc. PhDr. Ing. STANISLAV OURODA, CSc. *Oborová didaktika*. 1. vyd. Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2000, ISBN 80 – 7157 – 477 - 5
- DRAHOVZAL, J.; KILIÁN, O; KOHOUTEK; R. *Didaktika odborných předmětů*. Brno: Paido 1997. ISBN 80 – 85 -931 – 35 – 4
- KALHOUS, Z.; OBST, O. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-253-X.
- KYRIACOU, Ch. *Klíčové dovednosti učitele*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-022-7.
- MAŇÁK, J. a kol. *Alternativní metody a postupy*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997. ISBN 80-210-1549-7.
- MAŇÁK, J. *Vyučovací metody*. 1. vyd. Praha: SPN, 1967. ISBN 17-324-67.
- MAŇÁK, J.; ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5.
- MAŇÁK, J.; ŠVEC, Š.; ŠVEC, V. *Slovník pedagogické metodologie*. 1. vyd. Brno: Paido, 2005.
- MOJŽÍŠEK, L. *Didaktika*. 1. vyd. Brno: SPN, 1979. ISBN 17-033-79.
- MOJŽÍŠEK, L. *Vyučovací metody*. 3. vyd. Praha: SPN, 1988. ISBN 14-513-88.
- MOŠNA, F.; RÁDL, Z. *Problémové učení v odborném školství*. 1. vyd. Praha: Pedagogická fakulta univerzity Karlovy, 1996. ISBN 80 – 902166 – 0 – 9
- PETTY, G. *Moderní vyučování*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-070-7.
- PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-399-4.
- PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. 1. vyd. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-170-3.
- SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. 2. vyd. Praha: Grada, 2007. ISBN 80-247-1821-7.
- ŠVEC, V.; FIALOVÁ, H.; ŠIMONÍK, O. *Praktikum didaktických dovedností* 1.vyd. Masarykova univerzita Brno: 1996. ISBN 80 – 210- 1365-6.
- VALIŠOVÁ, A.; KASÍKOVÁ, H.a kol. *Pedagogika pro učitele*. 1.vyd. Praha: Grada, 2007. ISBN 978 – 80 – 247 – 1734 – 0.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I. – klasifikace výukových metod dle ostatních autorů

Příloha II. – dotazník

Příloha III. – tabulky č. 1 – 5 - vyhodnocení dotazníku

Příloha I. – klasifikace výukových metod dle ostatních autorů

Klasifikace vyučovacích metod podle E. Svobody, V. Bečkové str. 50

Rozdělení podle zdroje poznání a typu poznatků

Metody slovní (slovního projevu)

- monologické metody – výklad (vyprávění, vysvětlování, výklad, přednáška)
- dialogické metody (rozhovor, dialog, diskuze, beseda, brainstorming)
- metody písemných prací (písemná cvičení, kompozice)
- metody práce s textem (učebnicí, knihou, články, webovými stránkami)

Metody názorně demonstrační (názorně demonstrační)

- pozorování (cílevědomé pozorování předmětů, objektů, jevů, procesů)
- předvádění (předvádění vlastností předmětů, činností, pokusů, modelů)
- demonstrace statických obrazů (obrazy, schémata, grafy, nákresy)
- projekce statická (promítání) a dynamická (animace, video)

Metody praktické činnosti žáků (dovednostně praktické)

- nácvik pohybových a praktických činností (jednoduché manuální činnosti)
- laboratorní činnosti studentů (studentské pokusy, laboratorní úlohy)
- pracovní činnosti (práce v dílnách, školní praxe, praxe v podnicích)
- grafické a výtvarné činnosti (sestrojování grafů, rýsování schémat)

Rozdělení dle obsahu vzdělávání

Metoda informačně receptivní (metoda objasňující, ilustračně receptivní) - pasivní, ale vnímavé přijímání informací.

Metoda reproduktivní (metoda organizace opakování způsobů činnosti učitele) - pasivně přijaté se prohlubuje, opakuje, procvičuje.

Metoda problémového výkladu (metoda problémová) - nastolený problém probouzí aktivní přemýšlení.

Metoda heuristická (metoda objevitelská) - hledání nových poznatků ne z hypotéz, ale z jevů.

Metoda výzkumná (částečně badatelská) - aktivní samostatná tvůrčí činnost.

Rozdělení dle aktivity a samostatnosti studentů

- metody sdělovací (řízení je na učiteli; student je pasivní, resp. aktivně naslouchá)
- metody samostatné práce studentů (student pracuje samostatně, aktivita je zcela na něm)
- metody badatelské, výzkumné, problémové (usměrňování studentovy aktivní činnosti)

Rozdělení dle myšlenkových operací

- metody induktivní (k obecnému) a deduktivní (ke zvláštnímu)
- metody analytické (k částem) a syntetické (k celku)
- metody abstrakce (k podstatě) a konkretizace (k určitosti)
- metody generalizace (k obecnému) a determinace (k jedinečnému)
- metody synkritické (srovnávání, hledání analogií)
- metody genetické (analýza vývoje)
- metody dogmatické (sdělení poznatků bez zdůvodňování)

Rozdělení dle fází výchovně vzdělávacího procesu

- metody motivační a aktivizační (usměrnění zájmu a aktivity studentů)
- metody expoziční (výkladová část, podávání učiva)
- metody fixační (opakování, procvičování, prohlubování a upevňování učiva)
- metody diagnostické a klasifikační (prověření a hodnocení studentských výkonů) metody aplikační (činnost navozující aplikaci již osvojeného)

Rozdělení dle charakteru aktivizace

- diskusní metody (řízená výměna názorů na určité téma, argumentace)
- situační metody (rozbor a řešení problémových, konfliktních situací, incidentů)
- inscenační metody (sociální učení; hraní rolí v zinscenovaných situacích)
- didaktické hry (různé hry a soutěže; seberealizační aktivita skupin či jedinců)
- specifické metody (kombinace metod mezi sebou s různými specifiky dle zaměření)

Klasifikace metod podle fází – Mojžíšek str. 68

Metody motivační

- úvodní
- průběžné
- závěrečné

Motivační metody jsou metody usměrňující, stimulující zájem o učení – jsou z důvodu motivování pro žáka velmi důležité. Zahrnují motivaci cílem, motivační vyprávění, demonstraci. V průběhu vyučování je důležité podněcování žáka pochvalou. Při závěrečné motivaci má na žáka vliv jeho hodnocení.

Metody expoziční

- metody přímého přenosu poznatků
- metody zprostředkující nové poznatky
- metody heuristického charakteru
- metody samostatné práce
- metody bezděčného učení

Metody expoziční jsou metody předávání nového učiva, nebo-li metody přímého přenosu poznatků ze subjektu na objekt. Mezi metody přímého přenosu poznatků patří klasické metody: výklad, popis, vysvětlení. Mezi metody zprostředkující nové poznatky patří zejména: metoda demonstrační, metoda dlouhodobého pozorování, manipulační metoda, hra jako vyučovací metoda. Významná mezi expozičními metodami je metoda heuristická, která je založena v principu na rozhovoru mezi žákem a učitelem. Při heuristické metodě se využívá dosavadních znalostí a zkušeností žáka, který provádí výzkumné a poznávací pracovní techniky a „objevuje“ relativně nové poznatky. Tato metoda má i své nedostatky. Nadaní žáci pracují rychleji a u pomalejších se může vytvořit pocit méněcennosti. Heuristická metoda se používá zejména v laboratorních pracích, při skupinovém řešení problémových situací a úloh žáků, při vysoce organizované duševní činnosti žáků a při mnohostranné aplikaci osvojených poznatků pod vlivem záměrně řídicí činnosti učitele. Jsou to dialogické metody: sokratovská, heuristická, katechetická, beseda, diskuse – polemika.

Metody fixační

- metoda opakování a procvičování vědomostí
- metoda opakování a procvičování dovedností

Metody fixační se uplatňují zejména pro upevňování, jak vědomostí, tak i dovedností.

Dělíme je na: opakování a procvičování. Propojují učivo s ostatními vyučovacími předměty a s prací v odborném výcviku.

Metody diagnostické klasifikační

- klasické diagnostické metody
- diagnostické metody vědeckovýzkumného charakteru
- metody klasifikační

Metody diagnostické a klasifikační pomáhají učiteli zjistit stav vzdělání žáků a plánovat další postupy. Pedagogická diagnóza ukazuje na diagnostickou a výchovnou efektivitu práce učitele. Kontrola je poznávání míry zvládnutí školských požadavků. Patří sem hodnocení: orientační a průběžné.

Příloha II. - dotazník

Dotazník pro žáky 1. – 4. ročníku obor Hotelnictví a turismus - SŠ a VOŠ cestovního ruchu České Budějovice

Dotazník je zaměřen na výzkum využití výukových metod v odborných předmětech (teoretických i praktických) na střední odborné škole a bude použit pro zpracování praktické části bakalářské práce. Výsledky pomohou ujasnit jaké vyučovací metody jsou pro žáky efektivní a které metody ve výuce žáci preferují.

Marie Španingerová UOP

Pedagogická fakulta JU České Budějovice

Pokyny pro vyplnění:

Dotazník je anonymní, své odpovědi prosím zaškrtněte X, doplňte prosím třídu a kroužkem označte pohlaví.

třída:

chlapec

dívka

	Ano, mám rád	Ne, nemám rád	Jak, kdy
Hry a soutěže (hádanky, křížovky, doplňovačky)			
Práce s počítačem (tvorba jídelních lístků, nabídek, kalkulací a technologických postupů)			
Práce s interaktivní tabulí (prezentace)			
Diskuze (při opakování a upevňování učiva, zhodnocení referátu, prezentace)			
Skupinové práce (spolupráce žáků, rozdělení do skupin, dělba práce, odpovědnost za výsledky spol. práce)			
Rozhovor, dialog (v teorii i praxi komunikace učitel žák, nebo žáci mezi sebou)			
Instruktáž (v praktické výuce vysvětlení, předvádění a vlastní nácvik činnosti)			
Laboratorní cvičení (samostatná práce při praktické výuce – vaření)			
Metoda heuristická (metoda objevování – řešení problému)			
Demonstrační metoda (názorná ukázka, předvádění reálných předmětů a jevů)			
Práce s učebnicí (vyhledávání informací a jejich následné zpracování)			
Samostatná práce (domácí úkol, hledání informací, v odborných knihách a časopisech, recepturách)			
Brainstorming (burza nápadů, bouře mozků, co největší počet nápadů k vyřešení problému)			
Výklad a přednáška (v teorii i praxi např: nový tématický celek)			

Děkuji za vyplnění dotazníku

Příloha III. Tabulka č. 1 - vyhodnocení dotazníků

Třída H1A počet žáků 30	Ano, mám rád	Ne, nemám rád	Jak, kdy
Hry a soutěže (hádanky, křížovky, doplňovačky)	16	1	13
Práce s počítačem (tvorba jídelních lístků, nabídek, kalkulací a technologických postupů)	16	3	11
Práce s interaktivní tabulí (prezentace)	14	6	10
Diskuze (při opakování a upevňování učiva, zhodnocení referátu, prezentace)	15	3	12
Skupinové práce (spolupráce žáků, rozdělení do skupin, dělba práce, odpovědnost za výsledky spol. práce)	20	0	10
Rozhovor, dialog (v teorii i praxi komunikace učitel žák, nebo žáci mezi sebou)	10	2	18
Instruktaž (v praktické výuce vysvětlení, předvádění a vlastní nácvik činnosti)	12	3	8
Laboratorní cvičení (samostatná práce při praktické výuce – vaření)	16	6	8
Metoda heuristická (metoda objevování – řešení problému)	5	3	22
Demonstrační metoda (názorná ukázka, předvádění reálných předmětů a jevů)	13	3	14
Práce s učebnicí (vyhledávání informací a jejich následné zpracování)	2	17	11
Samostatná práce (domácí úkol, hledání informací, v odborných knihách a časopisech, recepturách)	3	15	12
Brainstorming (burza nápadů, bouře mozků, co největší počet nápadů k vyřešení problému)	8	3	12
Výklad a přednáška (v teorii i praxi např: nový tematický celek)	9	2	19

Tabulka č. 2 - vyhodnocení dotazníku

Třída H2B počet žáků 23	Ano, mám rád	Ne, nemám rád	Jak, kdy
Hry a soutěže (hádanky, křížovky, doplňovačky)	17	1	5
Práce s počítačem (tvorba jídelních lístků, nabídek, kalkulací a technologických postupů)	15	1	7
Práce s interaktivní tabulí (prezentace)	14	1	8
Diskuze (při opakování a upevňování učiva, zhodnocení referátu, prezentace)	14	2	7
Skupinové práce (spolupráce žáků, rozdělení do skupin, dělba práce, odpovědnost za výsledky spol. práce)	11	2	11
Rozhovor, dialog (v teorii i praxi komunikace učitel žák, nebo žáci mezi sebou)	16	2	5
Instruktaž (v praktické výuce vysvětlení, předvádění a vlastní nácvik činnosti)	13	1	9
Laboratorní cvičení (samostatná práce při praktické výuce – vaření)	7	3	13
Metoda heuristická (metoda objevování – řešení problému)	9	1	13
Demonstrační metoda (názorná ukázka, předvádění reálných předmětů a jevů)	19	0	4
Práce s učebnicí (vyhledávání informací a jejich následné zpracování)	2	11	10
Samostatná práce (domácí úkol, hledání informací, v odborných knihách a časopisech, recepturách)	5	9	9
Brainstorming (burza nápadů, bouře mozků, co největší počet nápadů k vyřešení problému)	15	2	6
Výklad a přednáška (v teorii i praxi např: nový tématický celek)	11	0	12

Tabulka č. 3 - vyhodnocení dotazníku

Třída H3B počet žáků 20	Ano, mám rád	Ne, nemám rád	Jak, kdy
Hry a soutěže (hádanky, křížovky, doplňovačky)	15	0	5
Práce s počítačem (tvorba jídelních lístků, nabídek, kalkulací a technologických postupů)	4	4	12
Práce s interaktivní tabulí (prezentace)	7	4	9
Diskuze (při opakování a upevňování učiva, zhodnocení referátu, prezentace)	10	3	7
Skupinové práce (spolupráce žáků, rozdělení do skupin, dělba práce, odpovědnost za výsledky spol. práce)	14	1	5
Rozhovor, dialog (v teorii i praxi komunikace učitel žák, nebo žáci mezi sebou)	10	1	9
Instruktaž (v praktické výuce vysvětlení, předvádění a vlastní nácvik činnosti)	12	3	5
Laboratorní cvičení (samostatná práce při praktické výuce – vaření)	13	0	7
Metoda heuristická (metoda objevování – řešení problému)	7	3	10
Demonstrační metoda (názorná ukázka, předvádění reálných předmětů a jevů)	15	1	4
Práce s učebnicí (vyhledávání informací a jejich následné zpracování)	2	8	10
Samostatná práce (domácí úkol, hledání informací, v odborných knihách a časopisech, recepturách)	3	12	5
Brainstorming (burza nápadů, bouře mozků, co největší počet nápadů k vyřešení problému)	4	5	11
Výklad a přednáška (v teorii i praxi např: nový tématický celek)	10	2	8

Tabulka č. 4 - vyhodnocení dotazníku

Třída H4A počet žáků 23	Ano, mám rád	Ne, nemám rád	Jak, kdy
Hry a soutěže (hádanky, křížovky, doplňovačky)	14	1	8
Práce s počítačem (tvorba jídelních lístků, nabídek, kalkulací a technologických postupů)	10	4	9
Práce s interaktivní tabulí (prezentace)	10	8	5
Diskuze (při opakování a upevňování učiva, zhodnocení referátu, prezentace)	13	0	10
Skupinové práce (spolupráce žáků, rozdělení do skupin, dělba práce, odpovědnost za výsledky spol. práce)	10	4	9
Rozhovor, dialog (v teorii i praxi komunikace učitel žák, nebo žáci mezi sebou)	15	3	5
Instruktaž (v praktické výuce vysvětlení, předvádění a vlastní nácvik činnosti)	11	3	9
Laboratorní cvičení (samostatná práce při praktické výuce – vaření)	17	2	6
Metoda heuristická (metoda objevování – řešení problému)	11	3	9
Demonstrační metoda (názorná ukázka, předvádění reálných předmětů a jevů)	11	2	10
Práce s učebnicí (vyhledávání informací a jejich následné zpracování)	0	14	9
Samostatná práce (domácí úkol, hledání informací, v odborných knihách a časopisech, recepturách)	3	15	5
Brainstorming (burza nápadů, bouře mozků, co největší počet nápadů k vyřešení problému)	8	4	11
Výklad a přednáška (v teorii i praxi např: nový tématický celek)	14	2	7

Tabulka č. 5 - vyhodnocení dotazníku

96 žáků	Ano, mám rád	Ne, nemám rád	Jak, kdy
Hry a soutěže (hádanky, křížovky, doplňovačky)	62	3	31
Práce s počítačem (tvorba jídelních lístků, nabídek, kalkulací a technologických postupů)	45	12	39
Práce s interaktivní tabulí (prezentace)	45	19	32
Diskuze (při opakování a upevňování učiva, zhodnocení referátu, prezentace)	52	8	36
Skupinové práce (spolupráce žáků, rozdělení do skupin, dělba práce, odpovědnost za výsledky spol. práce)	55	7	34
Rozhovor, dialog (v teorii i praxi komunikace učitel žák, nebo žáci mezi sebou)	51	8	37
Instruktaž (v praktické výuce vysvětlení, předvádění a vlastní nacvik činnosti)	48	10	38
Laboratorní cvičení (samostatná práce při praktické výuce – vaření)	53	11	32
Metoda heuristická (metoda objevování – řešení problému)	32	10	54
Demonstrační metoda (názorná ukázka, předvádění reálných předmětů a jevů)	59	6	31
Práce s učebnicí (vyhledávání informací a jejich následné zpracování)	6	50	40
Samostatná práce (domácí úkol, hledání informací, v odborných knihách a časopisech, recepturách)	14	51	31
Brainstorming (burza nápadů, bouře mozků, co největší počet nápadů k vyřešení problému)	35	14	47
Výklad a přednáška (v teorii i praxi např: nový tématický celek)	44	6	46